№ 117 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 4

1909
ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 4 № 117

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Թիֆլիսի || Փոխադարձ Վարկի Ընկ. Վարչութիւնը

յայտնում է, որ Ընկերութիւնը կապ հաստատելով Թիւրքիայի բանկային հաստատութիւնների հետ ձ ե ռ ն տ ո ւ պ ա յ մ ա ն ն ե ր ո վ, ընդունում է յանձնարարութիւններ փող փոխադրելու հետևեալ քաղաքները՝

Կ. Պօլիս, Տրապիզօն, Կերասուն, Օրդու, Սամսօն, Րիզէ, Տրիպօլիս, Գիւմիւշխանէ, Բայբուրթ, Էրզրում, Երզնկա և Վան:

Նոյնպէս ընդունվում են և այլ բանկային յանձնարարութիւններ:

(Հ.) (առ.) 507. 5—1

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն

Այսօր, յունիսի 4-ին, ամառային նոր շէնքում տեղի կունենայ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը նուագեն սազանդարներ՝ մասնակցութեամբ յայտնի ճիանուր նուագող Սեիի, Թառ-ածող Գրիգոր Բալայեանի և երգիչ Մամմադի:

Հիւրերը թոյլատրվում են համաձայն ընդհանուր հիմունքների:

Գ. պ. անդամների ընտանիքներին խնդրըվում է մուտքի ժամանակ ներկայացնել կօնտր-մարկաներ:

(առ.) 516. 1—1

ԱՅԳԻ—ԶԱՄԱՐԱՆ
ԻՒԺԱՆԷ ԸՆԿ.

Դիփօրցօվայա փող., Վ բաց Աղնուական. ամառային Թատրօնին կից:

Այգում ամեն օր նուագում է լարանուագների երաժշտախումբը՝ պ. Գ. Գալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.:

ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.: Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ:

Գները չափաւոր են

(ա. օ.) առ. 10—6

ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆԸ

վերադառնալով Պարիզից՝ ընդունում է հիւանդներին յունիսի սկզբից: Հասցէ՝ «Օտէլ Բէշտաու» («Отель Бештау»).

(Հ. Շ.) (առ.) 494. 5—3

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՑԷԴՈՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 8½-ից մինչև 9½, ներքին հիւանդ.:

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, 11½-ից մինչև 12½ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Բ. Ա. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—2½ ժ., աչքի հիւանդ.:

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:

(օ. մ.) ա. 38. 100—46

ԿՈՎԿԱՍԻ Հ. Դ. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ յունիսի 5-ին և 6-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Գայեանեան օրիորդաց դպրոցում (Պասկևիչյա փող., № 13) տեղի կունենայ Միութեան անդամների

Ընդհանուր ժողովը:

Օրակարգի խնդիրներն են՝ 1) Կ. Վարչութեան և Վերստ. Յանձնաժողովի զեկուցումները, 2) Նախահաշիւ, 3) Ամառային բիւրօ, 4) Փոխատու-խնայողական գանձարանի կանոնադրութեան քննութիւնը, 4) Կ. Վարչութեան և Վերստ. Յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւնը, 6) Հայոց լեզուի երաժշտութեան, նկարչութեան և ուղիղ ու թեք գրութեան դասաւանդութիւնը մեր դպրոցներում: (Ե. Հ.) առ. 505. 2—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Մայիսի 20-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային Ջրերում:

Հասցէն՝ ԵՍՍԷՆՏՈՒԿԻ, Վերխնիայա Կուրսօվայա փողոց, տ. Վվէդենսկու: Эссентуки, Верхняя Курсовая ул., дача Введенской.

(Ե. Հ. Կ.) (ա.) 433. 10—9

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՈՂՄԵՐԻ ՑԱՋՈՐԴՈՒՄԸ

Թիֆլիսի վերջին մի երկու շաբաթվայ ջերմ խօսակցութեան առարկաներից մէկն է հանդիսանում Յովնանեան դպրոցի նոր հոգաբարձութեան ընտրութիւնը:

Ինչպէս յայտնի է, այդ դպրոցի հոգաբարձութիւնը ընտրվում է ուրիշ կարգով, քան մեր միւս դպրոցական հոգաբարձութիւնները: Այդտեղ հոգաբարձութիւնը ընտրվում է երեք եկեղեցիների պատուիրակների կողմից: Մուղնու, Բեթղեհէմի և Վանքի ծխական ժողովները ընտրում են 12 պատուիրակ, որոնք յետոյ ընտրում են հոգաբարձուներ Յովնանեան դպրոցի համար:

Պատուիրակները արդէն ընտրված են, և եթէ թեմական առաջնորդը վաւերացնէ ընտրական գործողութիւնները, պատուիրակները կարող են դիմել հոգաբարձական ընտրութեան:

Մնում են ձևական պրարողութիւններ, որոնց վերջանալուց յետոյ նոր հոգաբարձութիւնը կարող է ստանձնել իր իրաւասութեանը վերապահված գործերի ղեկավարութիւնը:

Որքան ժամանակ կը տևեն այդ ձևականութիւնները և երբ կը հաստատվի վերջնականապէս նոր հոգաբարձութիւնը—այդ անյայտ է, բայց, անկասկած, քանի նոր հոգաբարձութիւնը չէ հաստատված, դպրոցական գործերի ղեկավարութիւնը մնում է հին հոգաբարձութեան ձեռքին:

Սակայն մի հարց է ծագում, թէ արդեօք հին հոգաբարձութիւնը իրաւունք ունի այժմեանից իսկ հրաւիրել յաջորդ տարվայ համար ուսուցչական խումբ և թողնել նոր հոգաբարձութեան համար մի ժառանգութիւն, որը գուցէ ամենևին չէ համապատասխանում այդ նոր հոգաբարձութեան կրթական պահանջներին:

Այդ խնդիրը ունի բարոյական և ձևական կողմեր:

Ձևական կողմից, անշուշտ, հին հոգաբարձութիւնը ունի իր իրաւունքները, և քանի նա է դպրոցի տէրը, կարող է կարգադրել գործերը իր հասկացողութեան համաձայն: Աւելի դժուար է լուծել խնդիրը բարոյական կողմից: Այն հանգամանքը, որ շուտով պէտք է դպրոցի ղեկը անցնի նոր հոգաբարձութեան, թելադրում է սպասողական դիրք բռնել այն կարգադրութիւնների վերաբերութեամբ, որոնք պէտք է ծանրացնեն ապագայ հոգաբարձութեան պատասխանատուութիւնը դպրոցի վիճակի մասին: Այդպիսի պատասխանատու բնաւորութիւն է կրում իր վրա ուսուցչական խմբի կազմակերպութիւնը, որովհետև այդ վերջինից է կախված դպրոցի մանկավարժական առաջադիմութիւնը:

Այո, այդ հանգամանքը կայ:

Բայց չէ կարելի աչքաթող անել և միւս հիմնաւոր հանգամանքը, այն՝ որ հին հոգաբարձութիւնը պէտք է որոշ պատասխան տայ ուսուցչական խմբին և յայտնէ, թէ արդեօք վերջինս շարունակելու է իր գործունէութիւնը դպրոցում թէ պէտք է պաշտօններ որոնի նոր տեղերում:

Անշուշտ, եթէ ընտրութիւնները նշանակված լինէին մի երկու-երեք ամիս սրանից առաջ, կամ աշնանը, այն ժամանակ չէին ծագի այդպիսի խնդիրներ, որովհետև նոր հոգաբարձութիւնը պաշտօնի մէջ մտած կը լինէր այնպիսի մի ժամանակ, երբ դեռ ծագած չէր լինի մանկավարժական խումբ կազմելու խնդիրը:

Եւ որպէսզի այսուհետև վերացված լինեն թիւրիմացութիւններ այդպիսի մի խնդրի վերաբերութեամբ, ցանկալի է, որ ընտրութիւնները նշանակվեն ձմեռվայ ամիսներում և նոր հոգաբարձութիւնը կազմվի մի այնպիսի ժամանակ, երբ դեռ հարց չը կայ հին ուսուցչական խմբի փոփոխութեան և նորի կազմակերպութեան մասին:

Իսկ գալով ներկայումս տեղի ունեցող գործողութիւններին, մենք կարծում ենք, որ հին հոգաբարձութիւնը իրաւունք ունի կազմել ուսուցչական խումբ, և նոր հոգաբարձութիւնը պէտք է հաշտվի այդ հանգամանքի հետ անկախ այն բանից թէ որքան հաճելի կամ անհաճելի է նրա համար այդ խմբի կազմութիւնը:

Ճիշդ է, հին հոգաբարձութիւնը կարող է պայմանաւոր կերպով հրաւիրել ուսուցիչներին և նշանակել մի որոշ միջոց մինչև պարզվի հին և նոր հոգաբարձութեան միմեանց փոխարինելու ժամանակը, բայց դա մի բարոյական պահանջ է, որի վերաբերութեամբ հին հոգաբարձութիւնը կարող է իր տեսակէտները ունենալ:

Ա. Քալանթար

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 2 յունիսի

Երէկ պալատում սահմանադրութեան նախագծի երկրորդ ընթերցման հետ զուգընթացաբար քննվեց մինիստրների օգնականների օրինագիծը: Ձեռքերը բարձրացնելով օրինագիծն ընդունվելուց յետոյ, օրինագծի հակառակորդներից մի խմբակ պահանջեց անուանական ձայնատուութիւն: Քուէարկութիւնը կատարվում է, բայց յօգուտ օրինագծի ձայն են տալիս 103 մարդ, հակառակ—74: Ձայնատուութեան հետևանքի մասին յայտարարելուց յետոյ օրինագծի կողմնակիցները երևան են հանում 178 կվօրումի բացակայութիւնը: Քուէարկութիւնը բեկվեց, հարցը յետաձգվեց. նիստը փակվեց մեծ յուզմունքի մէջ: (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 2 յունիսի

Կ. Պօլսից եկած զինուորական յանձնաժողովը ձեռնարկեց ուղղելու Կարաբուրունի հրւանդանի վրա ռազմագիտական նշանակութիւն ունեցող ամրութիւնները: Սալօնիկի ծոցը կարգի բերելու վրա աշխատում են մօտ 2000 զինուոր, որոնք կրում են իրանց պատիժը: Այս աշխատանքները կապ ունեն Կրետէի բարդութիւնների հետ:

Էլասօնի վիճակում թիւրք զօրամասերը ընդհարվեցին յունաց 15 հոգուց բաղկացած մի հրոսակախմբի հետ: Ութ հայդուկներ իրանց առաջնորդ Ալէքսիի հետ սպանվեցին, երկուսը վիրաւորվեցին և գերի ընկան: (Հ. Գ.)

Վիէննա, 2 յունիսի

«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Սալօնիկից, որ անհնազանդ ալբանացիների և թիւրք զօրքերի միջև Շիշմի մօտերը տեղի են ունեցել ուժեղ ընդհարումներ, որով երկուստեք էլ ունեցել են կորուստներ: Ջէվադ փաշան պահանջում է օժանդակիչ զօրքեր և սպառնում է ալբանացիներին պաշարողական դրութիւն մտցնելով: (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թ է հ ր ա ն.—Ընտրողական օրէնքը մի շաբաթ է որ ուղարկված է շահին ի հաստատութիւն, բայց մինչև օրս էլ ձգձգվում է շահի կողմից: Խօսում են, որ շահը չէ ուզում ընդունել այն կէտը, որի համաձայն մի քաղաքի ընտրողներին իրաւունք է վերապահվում իրանց լիազօրութիւնները տալ ուրիշ քաղաքում ապրողին, որովհետև դրա շնորհիւ մէջլիսի անդամ կընտրվեն պարսկական բոլոր կրամօնիկները:

Սպահանում և նրա շրջակայքում խոշոր անկարգութիւններ են սկսված:

Կաշանում խիստ անիշխանութիւն է տիրում:

Էյն-ուդ-Դօվլէի վերադարձը հաստատվում է: Նա քաղաք է մտել ծածկարար և պատսպարվել շահի Սուլթանաբադի պալատում:

Շահը, որ առաջ դաւաճան էր համարում Էյն-ուդ Դօվլէին, Բահադուր-Ջէնգի բարեխօսութեան շնորհիւ գթացել է ու ներել նրան, մինչև իսկ խոստանալով վերականգնել նրան իր պաշտօնում: («Б.»)

Թ է հ ր ա ն.—Տեղեկութիւններ են ստացվել, որ Բուշիրում նոր անկարգութիւններ են սկսվել: Կոտորածը փողոցներում շարունակվում է դեռ ևս: («Р. С.»)

Թ ա ւ ր ի զ.—Թիւրքական «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութեան կենտրօնական կօմիտէտը պաշտօնապէս հաղորդել է այստեղի անջումանին, որ ինքը միջոցներ է ձեռք առել ազատելու Պարսկաստանը օտարերկրեայ զօրքերից: («Г. М.»)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ ա ր ի զ.—Ծովային մինիստրութիւնը վճռել է 5 տարվայ ընթացքում շինել տալ 45 յածանաւեր ընդամենը 3 միլիարդ ֆրանկ արժողութեամբ: («Р. С.»)

Լ օ ն դ օ ն.—Նիւ-Եօրքից հաղորդում են, որ այնտեղ բացվել է սիօնիստների համագումարը մինչև 1000 պատգամաւորների մասնակցութեամբ: («Р. С.»)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՐԷՄԻԷՐ ՄԻՆԻՍՏՐ ՍՏՕԼԻՊԻՆԻ ՄՕՏ

Մայիսի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախմբով այցելութեան գնաց Ելագինի պալատը մինիստրների խորհրդի նախագահ Պ. Ա. Ստօլիպինի մօտ:

Խօսակցութիւնը տևեց մի ժամից աւելի:

Խօսակցութեան միջոցին Կաթողիկոսը շօշափեց հայ ժողովրդի արդի դրութիւնը Ռուսաստանում, հայ հոգևորականութեան վրա ծանրացող պարտականութիւնները Կովկասում տիրող ազգայնական թշնամութիւնները վերացնելու գործում, կաթողիկոսական ընտրութիւնների կարգը փոփոխութեան ենթարկելը և այլն:

Երեկոյեան ժամը 6-ին Կաթողիկոսի իջևանած բնակարանում տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ, որին մասնակցելու էին հրաւիրված տեղական հայ հասարակութեան ներկայացուցիչները:

Ճաշի ժամանակ Կաթողիկոսը պատմեց ներկայ եղողներին Ստօլիպինի հետ ունեցած խօսակցութեան ժամանակ իր ստացած տպաւորութիւնները: Կաթողիկոսը իր գոհունակութիւնն է յայտնել մինիստրների խորհրդի նախագահի կողմից իրան ցոյց տրված ընդունելութեան առիթով և յայտնել է, որ նա Ստօլիպինին համարում է դէպի այլազգիները անաչառութեամբ վերաբերվող մի մարդ: Ռուսահայերը, Կաթողիկոսի կարծիքով, յանձին Ստօլիպինի ունեն դէպի իրանց բարեացակամութեամբ վերաբերվող անձերից մէկը: («Г. М.»)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ԵՒ ՆՐԱ ՅԱՅՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետերբուրգից ստացված ռուս լրագիրները պարունակում են զանազան մանրամասնութիւններ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս II-ի Պետերբուրգ գնալու և արտասանած զանազան խօսքերի մասին: Մի քանի լրագիրներ տպել են նրա կենսագրութիւնը և նուիրել յօդուածներ կաթողիկոսակ. պաշտօնի և նշանակութեան մասին:

«Рѣчь» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը.

«Հայոց Կաթողիկոսին և Ծայրագոյն Պատրիարքին դիմաւորելու համար, ինչպէս մենք հաղորդեցինք, ճանապարհ ընկաւ մի պատգամաւորութիւն եկեղեցական խորհրդի անդամներից, խորհրդի նախագահ պրոֆեսոր Վ. Ի. Վարդանեանի և հայոց եկեղեցու աւագ-քահանայ Տէր-Գրիգորեանի առաջնորդութեամբ:

«Օդեսսայի ճեպընթաց գնացքի գնալուց մի ժամ առաջ բացվեցին Վարշավայի կայարանի արքայական սենեակները: Նոյն ժամանակամիջոցում սկսեցին ժողովվել կայարանում Պետերբուրգի հայկական գաղութի անդամները: Այդտեղ էին, ի միջի այլոց, Պետական Խորհրդի անդամ Պ. Ղուկասեան, պատգամաւորներ Մ. Աջէմեան և Սաղաթէլեան, պրոֆեսոր Մառը, որը Բարձրագոյն նշանակված է թարգման Պատրիարքի մօտ, գնդապետ Սուլթան-Շահ, և շատ ուրիշները:

«Գնացքի հասնելու ժամանակ կայարանում հաւաքված էր բազմաթիւ ժողովուրդ: Տղամարդիկ ֆրակներով էին:

«Երբ գնացքը մօտեցաւ կայարանին, դիմաւորողները կանգնեցին հանդիսաւոր սենեակների մուտքի երկու կողմերում: Ճանապարհը դէպի սենեակները ծածկված էր գորգերով:

«Եկեղեցական խորհրդի անդամները և անուանի հայերը մտան սալօն-վագօն, որը գնացքի ծայրումն էր:

«Կաթողիկոսը միջին հասակից բարձր ծերունի է, մեծ սպիտակ միրուքով, խելօք, մաշված դէմքով: Միայն աչքերը պատանու նման փայլում են խիտ և թաւ յօնքերի տակից: Կաթողիկոսը աշխոյժ տպաւորութիւն է գործում:

«Ուղիղ ժամը 10-ին Մատթէոս II Իզմիրլեանը դուրս եկաւ վագօնից: Նրա առջևից գնում էին կարմրազգեստ շաթիրները գաւազանը ձեռքին, նրանց ետևից երկու վարդապետ կաթողիկոսական իշխանութեան նշաններով: Նրանց ետևից գնում էր Պատրիարքը, շրջապատված հոգևորականութեամբ և եկեղեցական խորհրդի անդամներով: Բազմաթիւ հօտը, տեսնելով Պատրիարքին, ողջունում էր նրան «կեցցէ հայրիկ Իզմիրլեան» բացագանչութիւններով: Այդպիսի բացագանչութիւններով ճանապարհ գցեցին Պատրիարքին մինչև արքայական սենեակները:

«Այդտեղ Պատրիարքին ողջունեց մի կարճառօտ ճառով պրոֆէսոր Վ. Վարդանեանը եկեղեցական խորհրդի կողմից: Ծխականների կողմից մի քանի խօսք ասաց իսկ. պետ. խորհրդական Տիգրանեանը: Վեհափառ Կաթողիկոսը կրկին անգամ օրհնեց բոլոր ներկայ եղողներին և գոհունակութիւն յայտնեց, որ հիւսիսային մայրաքաղաքի հայերը, հեռու լինելով հայկական հոգևոր կենտրօնից և իրանց թիւրքահպատակ ազգակիցներից, պահպանել են ջերմ հաւատ, որին ապացոյց է իրան արված ոգևորված ընդունելութիւնը:

«Այսպիսով կարգով հանդէսը, «կեցցէների» ուղեկցութեամբ, շարժվեց դէպի ելքը: Դրան մօտ կանգնած էր քառաձի կառքը փօրէյտօրով:

«Շաթիրները նստեցին մի ուրիշ կառք և գնացին Պատրիարքի առջևից:

«Առանձին կառքում նստեցին վարդապետները կաթողիկոսական բէզգալիաներով:

«Կաթողիկոսի գալու վայրկեանին հայոց

եկեղեցու մոտ «Նրա բակում» հաւաքվեցին շատ ծխականներ։ Դէպի եկեղեցին տանող ճանապարհի վրա փռված էր կարմիր մահուդ։ Ճանապարհի մէջտեղում դրված էր ամպհովանի։ Ամպհովանու ձողերը բռնած ունէին Պետական Խորհրդի անդամ Ղուկասեան, Գ. Տիգրանեան, հայ վաճառականութեան ներկայացուցիչ Ի. Տէր-Մաթէոսեան և եկեղեցու երէցփոխան Շառուրեան։

«Երբ Կաթողիկոսը դուրս եկաւ կառքից, լսվեցին ողջոյնի բացագանչութիւններ։ Քահանան ամպհովանու տակ կանգնած Կաթողիկոսին մատուցեց սկիհը։ Հնչեց երգեցիկ խմբի երգեցողութիւնը։

«Շրջապատված կղերով, Պատրիարքը և նրան ուղեկցող վարդապետները զգեստաւորվեցին շուրջառներով և ապա մտան տաճարը։

«Կարճառօտ ժամասացութիւնից յետոյ, Մկրտիչ քահանայ Ղազարեանը ողջունեց Կաթողիկոսին և իր ճառի մէջ շեշտեց այն ընդհանուր ուրախութիւնը, որը առաջացրեց տեղական հայ գաղութի մէջ Պատրիարքի գալուստը, և այն համոզմունքը յայտնեց, որ ներկայումս նկատվող ոգևորութիւնը կամրացնէ հայերի մէջ հաւատ և հաւատարմութիւն դէպի հայ եկեղեցին և հայ ժողովուրդը։ Ղազարեան քահանան աւարտեց իր ճառը բարեմաղթելով Կաթողիկոսին աջողութիւն նրա ջանքերին հայ ժողովրդի հոգևոր լուսաւորութեան և առաջադիմութեան գործում։

«Կաթողիկոսը պատասխանեց հետևեալ ճառով.

«Գիտակցում եմ, որ ծանր է իմ գործը։ Երկար եմ աշխատել եկեղեցու և իմ ժողովրդի օգտին։ Ձեզ վստահանում պնդել, որ պարտքս լրիւ կատարել եմ, սակայն կարող եմ ասել, որ միշտ, տոգորված սիրով և հաւատով, ձգտել եմ այդ պարտքի կատարմանը։

«Ձեզ բոլորիդ, ի հարկէ, ցանկալի է Էջմիածնի Մայր Աթոռը տեսնել բարգաւաճ վիճակի մէջ, և ուզում եմ հաւատալ, որ ձեր նուիրական ցանկութիւններն ի կատար կածվեն իմ կողմից՝ ձեր միահամուռ աջակցութեամբ։

«Այդ կողմից չը լինենք յոռետես։ Հայ եկեղեցին դարերի ընթացքում ենթարկվել է բազմաթիւ ամենածանր հալածանքների, սակայն նոյն այդ եկեղեցին իր միջից Արիստակէսներ, Ներսէսներ, Սահակներ և Մեսրոպներ է դուրս բերել, որոնք փոթորկոտ ժամանակների գրոհին քաջութեամբ դիմադրելով՝ կարողացան հաւատի ու կամքի ուժով պահպանել հայ եկեղեցու ամբողջութիւնը մինչև ներկայ օրերս։

«Ուրախ եմ, որ, վերջ ի վերջոյ ընկնելով արդար ռուս կայսրութեան հովանու տակ, հայ ժողովուրդը հնարաւորութիւն ստացաւ խաղաղ ապրելու, պահպանելու իր սուրբ եկեղեցին և կուլտուրականապէս զարգանալու։

«Այսպէս են բաղադրվել հայ եկեղեցու և ժողովրդի արտաքին կեանքի պայմանները։

«Ինչ վերաբերում է մեր ներքին կեանքին, այնտեղ անկասկած կան շատ պակասաւորութիւններ, որոնք կարող են վերացվել ձեր ջանքերով։

«Այստեղ անհրաժեշտ է, որ հայ ժողովուրդը և հայ հոգևորականութիւնը իմ հաստատուն յենարաններս լինեն։ Օրինական ճանապարհին հետևելով, դուք կը կարողանաք թեթևացնել այն ծանր բեռը, որ ընկնում է ինձ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսիս, վրա։

«Եթէ այս այսպէս լինի, չեմ կասկածում, որ Ամենաբարձրեալի օգնութեամբ և ռուսական Կայսրի հզօր հովանաւորութեան տակ՝ իմ համեստ գործունէութիւնս կը լինի օգտակար եկեղեցուն և հօտին և կարդարացնէ ձեր բարի յոյսերը։

«Թող Աստուած օրհնէ ձեզ»։

—

«Новое Время» թերթը ուղարկել է Կաթողիկոսի մօտ իր սեփական աշխատակցին, որին Մատթէոս II, շնորհելով ունկնդրութիւն, արտայայտել է իր կարծիքը մի քանի կարևոր հարցերի մասին։

Ահա ինչպէս է նկարագրում աշխատակիցը այդ տեսակցութիւնը.

Մտնում ենք մի մեծ առանձնասենեակ։ Կից սենեակից դուրս է գալիս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։ Նա բարձրահասակ է։ Վեղարը ծածկում է ամբողջ ճակատը։ Կրծքին կախած է ականակուռ խաչ։ Կաթողիկոսի դէմքը՝ խոր կնճիռներով և մեծ երկար միրուքով՝ եռանդ և խելք է արտայայտում։ Նրա՝ թանձր յօնքերով ծածկված աչքերի մէջ եռանդ և վճռականութիւն է երևում։ Ամբողջ կերպարանքը մեծ տպաւորութիւն է թողնում։ Նա բազմում է գահաւորակի վրա և ծխախոտ ծխում։ Պրոֆ. Ջերպը թարգմանում է մեր խօսակցութիւնը։

— Ես թողի Բոսֆորի ափերը,—ասում է Կաթողիկոսը,—ծանր զգացմունքներով։ Ես մեկնեցի Ադանայի սարսափելի դէպքերից անմիջապէս յետոյ. այդ դէպքերը շատ ծանր է ինձ յիշել։ Հայերը հին րէժիմի վերջին զոհերից մէկն եղան։ Ադանայի դէպքերը անկեղծ ցաւ են պատճառում ներկայ կառավարութեանը։ Նա շատ լաւ հասկանում է, որ կոտորածը մի սև էջ է նոր րէժիմի համար, որը ամեն տեղ ջերմ համակրութեամբ ընդունվեց։ Եւ ինքը Մուհամմէդ V սուլթանը, հայ ազգի ներկայացուցիչների ընդունելութեան ժամանակ, հաստատեց, որ արիւնալի դէպքերը շատ մեծ ցաւ են պատճառում իրան և որ նրանք այլևս չեն կրկնվի։ Խորհրդարանից շատերը օրինակելի պատիժ կրեցին և ես կամենում եմ հաւատալ, որ հայերի համար աւելի պայծառ օրեր կը ծագեն։

— Հայկական խնդրի մէջ շատ անգամ աչառութիւն են մտցնում, նրան միտումնաւոր գունաւորումն տալիս, որովհետև հայերին սեպարատիստ են համարում. կարծում են, թէ նրանք առանձին թագաւորութիւն ստեղծելու են ձգտում...

Կաթողիկոսը խօսում է հանդարտ, իւրաքանչիւր բառը կշռելով։ Նա իրար ետևից գլանակներ է ծխում։

Րոպէական լռութիւնից յետոյ.

— Այո, կան մարդիկ, որոնք պնդում են, թէ հայերը քաղաքական ձգտումներ ունեն։ Ես չեմ վիճում, որ հայերի մէջ կան միամիտ երազողներ, որոնք իրանց ուտոպիաների մէջ յաճախ մինչև ծիծաղելին են հասնում։ Բայց հաւատացէք ինձ, նրանց թիւը շատ քիչ է։ Այդ մարդկանց չը պէտք է կարևորութիւն տալ, նրանց ձայները խլանում են իսկական ազգասէրների ձայներից, որոնք գիտակցում են իրանց անելիքը և խորհուրդ են տալիս մոռանալ անջատական ձգտումները և ապրել պետական կարգերի ու օրէնքների համաձայն։ Ամեն անգամ, երբ լսվում են այդ չը հաւասարակշռված մարդկանց ձայները, ես խորապէս տանջվում եմ և վշտանում նրանց մոլորութիւնների համար։ Ես հետևում էի Ռուսաստանի դէպքերի և ինձ զայրացնում էին այն ոգևորումները, որոնք նկատվում էին հայերի կողմից ինչպէս նախորդ Պ. Դումայում, այնպէս և մամուլի էջերում։

Կաթողիկոսը յանկարծ կենդանացաւ. նրա ձայնը հնչում էր կտրուկ. դէմքը խիստ էր։ Նա արտասանեց համոզված, շեշտելով ամեն մի բառը.

— Ես վճռականօրէն դատապարտում եմ յեղափոխական ձգտումների ամեն մի արտայայտութիւն։ Ես չեմ կարող թոյլ տալ, որ իմ եկեղեցու հաւատարիմ զաւակները կործանիչ սկզբունքներ դաւանեն։ Ես բարձրաձայն, խորապէս հաւատացած խօսքերիս ճշմարտութեանը, ասում եմ ձեզ, որ այդ մարդկանց անմիտ խօսքերը իմ և իմ հոգևորականութեան կողմից բացասական վերաբերմունքի կարժանանան։ Դուք հարցնում էք, թէ ինչ է իմ ծրագիրը։ Ես առանձին ուշադրութիւն եմ դարձնում մեր հոգևորականութեան կրթութեան և դպրոցական խնդրի վրա։ Ոչ մի քաղաքականութիւն այդ գործերի մէջ մուտք չի ունենայ։ Մեր նպատակներն այնքան լայն են, որ կարիք չունենք ուղիղ ճանապարհից շեղվելու։ Ես բաղդաւոր եմ, որ մենք, հայերս, վայելում ենք Ռուսաստանի հովանաւորութիւնը։ Այն բարձր բարեացակամութիւնը, որ այստեղ ցոյց է տրվում հայերին, պիտի գնահատել գիտենանք մենք։ Եւ ես համոզված եմ, որ մեր եկեղեցու հարազատ զաւակները կը լսեն իմ՝ դէպի Միապետը տածած անկեղծ երախտապարտութիւն և խորին հաւատարմութիւն արտայայտող խօսքերը, դէպի այն Միապետը, որի ձայնը միշտ կոչ է արել՝ արդար վերաբերմունք ունենալ դէպի հայ ազգը։

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 28 մայիսի

Թէհրանից ստացված տեղեկութիւններից յայտնվում է, որ ընտրական կանոններ մշակող յանձնախումբը մտադիր է հայերին առաջիկայ մէջլիսում միայն մի պատգամաւորի իրաւունք յատկացնել։ Նախկին մէջլիսի օրօք պարսկահայերի ցանկութիւնն էր երկու թեմերից՝ գէթ երկու պատգամաւոր ունենալ մէջլիսում, որպէս զի հնարաւոր լինէր հայ ժողովրդի վիճակն ու պահանջները խսկութեամբ ներկայացնել ժողովին։ Ինչպէս գիտէք, մինչև այդ ցանկութեան իրագործվելը մէջլիսը ռմբակոծվեց։

Անցեալ օր թեմական պատգամաւորական ժողովի արտակարգ նիստում խորհրդակցութեան ենթարկվեց վերոյիշեալ խնդիրը և որոշվեց հեռագրով պէտք եղած դիմումն անել Թէհրան այդ առիթով և խնդրել մասնաւորապէս տեղական անջումանի աջակցութիւնը։

Թէպէտ ներկայումս մեծ յոյսեր չէ կարելի դնել ներկայացուցչական ժողովի վրա, այսուհանդերձ ցանկալի կը լինէր ոչ միայն հայ ժողովրդի ձայնի իրաւունքը բռնաբարված չը տեսնել, այլ փափագելի էր նոյն իսկ, որ հրէայ և ասորի ազգաբնակութիւնն էլ իր ներկայացուցիչները ունենար մէջլիսում։

Մեր կարծիքով՝ տարբեր ժողովուրդների քանակի վերաբերմամբ խստապահանջ չը պիտի լինել, որպէս զի հնարաւորութիւն տրվի երկրի հպատակ օտարազգիներին իրանց վիճակը դնել մէջլիսի առաջ։

Գաւառական խուլ անկիւններում ասորի և հրէայ ժողովուրդների դրութիւնը անբևակայելի է։ Սուլդուզի կողմերում կեանք, գոյք, ընտանեկան պատիւ ենթարկվում են շարունակ գիւղատէր-աղաների կամայականութիւններին։ Հպատակը (ռայաթ) երբ տեսնում է, որ աղան իր կնոջ պատճառով շնորհ է անում հիւր գալ իր տունը, ինքը պիտի տանից հեռանայ, քանի որ աղան դեռ իր տանը «հիւր» է... Բաւական է..

Ո՞վ պիտի հպատակ ժողովրդի ողբալի, ստրկական վիճակը ներկայացնի ժողովին, եթէ այդ ժողովուրդը իրանից ներկայացուցիչ չունենայ այնտեղ։ Գուցէ մեզ առարկեն. հապա այդ շրջաններից ընտրված իսլամ պատգամաւորները մի՞թէ իրանց՝ թէկուզ օտարազգի և օտարդաւան հայրենակիցների վիճակին թարգման չեն հանդիսանայ ժողովում. այդ մասին ինչ երկարել, երբ անհամեմատելի թիւրքական պարլամենտի իսլամ պատգամաւորների պատկերը ցցված է մեր առաջ...

Ինչպէս ասացի, մեծ յոյսեր դնել պարսկական մէջլիսի վրա տղայամտութիւն կարելի է համարել. դաշնագիրների բարեացակամութիւնը միայն կարող է վերակենդանացնել այս խաւար երկիրը, որ դարերից ի վեր ապրում է կիսավայրենի կեանքով։

Սաթթար և Բաղըր խաները գտնվում են դեռ թիւրքաց հիւպատոսարանում։

Ցամառ լուրեր են պտտում, որ իբր օսմանեան զօրքը մտել է Ուրմի։ Այսօր ստացված Ուրմիայից մի նամակից, ամսիս 24-ից գրված, քաղում ենք հետևեալը միայն. «Օսմանցիները կամաց-կամաց առաջ են խաղում, իսկ այդ կողմից (Թաւրիզից) էլ ռուսները. այս քաղաքականութիւնից խելքս բան չէ կտրում»։ Երէկ ռուսական 50 զինւորներ ճանապարհվեցին Ուրմիա։ Անցեալ օրը ռուս բանակից մեռան երկու լեհ զինւորներ. թաղվեցին կաթոլիկ հոգևորականութեան ձեռքով յիշեալների գերեզմանատանը։

Ռուսական բանակի տեղը խիստ անյարմար է. ամառը անհնար կը լինի այնտեղ ապրելը։ Լսում ենք, որ բանակը պիտի փոխադրվի գահժառանգի այգին, ուր աւելի յարմարութիւններ կան։

Պարսից Աղքատախնամ Ընկերութիւնը տեղացիներից նիւթական մեծ օգնութիւն չէ ստանում։ Սաթթար խանը, որ 5000 թուման էր խոստացել, մինչև օրս ոչինչ չէ տուել, իսկ Բաղըր խանի խոստացած 1000 թումանից միայն 200 է ստացվել։

Ասում են, որ թիւրքաց հիւպատոսը նկատել է Սաթթար խանին վերոյիշեալ նուիրատուութեան առիթով, համարելով այդ հակառակորդների ձեռքում մի փաստ՝ յիշեալի անտեսած կարողութեան մասին։

Ոչ մի պարսկահպատակ քաղաքական յանցաւոր չէ ձերբակալված. քաղաքը խաղաղ է. ռուսաց զօրքը մինչև օրս ոչ մի տրտունջի և անախորժութեան առիթներ չէ տուել։

Իրօ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՅՍՐՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Երկու միապետների տեսակցութիւնը շարունակում է զբաղեցնել եւրոպական մամուլը։

Վիէննայից հեռագրում են «Բերլ. Տագեբլ.» լրագրին, որ տեղական դիպլոմատիական շրջաններում քաղաքական խոշոր նշանակութիւն են տալիս առաջիկայ այդ տեսակցութեանը, յուսալով որ եթէ ոչ բոլորովին, գոնէ մասամբ կը փոխէ ռուսաց արտաքին քաղաքականութեան ուղղութիւնը։

«Անգլիայի հետ ունեցած համաձայնութիւնը որ հիմնաւոր է, այդ վկայում է այն հանգամանքը, որ արտաքին գործերի մինիստր Իզվօլսկին մնում է իր պաշտօնում և աշնանից վաղ չի էլ թողնի իր պաշտօնը։ Բայց այն փաստը, որ տեսակցութեան և հրաւէրի նախաձեռնութիւնը բղխում է Պետերբուրգից, ցոյց է տալիս գոնէ սակաւ չափով, որ Պետերբուրգի արքունիքը ձգտում է շփումն սկսել Բերլինի հետ»։

Վիէննայում իրերի այդ ընթացքից շատ գոհ են և պատրաստ են ողջունելու Պետերբուրգի ու Բերլինի միջև տեղի ունեցող ամեն մի մերձեցման, որը կարող կը լինի թուլացնել ընդհանուր լարված վիճակը։

Այդ պատճառով էլ անհամբեր կերպով սպասում են այդ տեսակցութեան հետևանքներին։

Կ. Պօլսում ևս շատ հետաքրքրվում են ռուսաց և գերմանացոց կայսրների տեսակցութեամբ, կարծելով որ այդ տեսակցութեան միջոցին խօսակցութիւն կը լինի Կրետէ կղզու մասին։ («Ст.»)

—

Այսօր ծովի վրա պիտի տեսակցեն մեր Թագաւոր Կայսրը և գերմանական կայսր Վիլհելմը։ «Matin»-ը հաղորդում է, որ գերմանական կայսրը ցանկութիւն է յայտնել, որ տեսակցութեան ժամանակ ներկայ լինի և ռուսական պրեմիէր-մինիստր Ստօլիպինը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆԱԳԷՏՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երեքշաբթի, յունիսի 2-ին, երեկ. ժամը 7½-ին, «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրատանը տեղի ունեցաւ հայ գրական ասպարիզում գործողների ընդհանուր ժողովը։

Քննութեան խնդիրը, ինչպէս բացատրեց պ. Հ. Առաքելեան, այն էր, թէ հայ մամուլը և գրողները ինչ ձևով պէտք է ողջունեն Կաթողիկոսին։

Ժողովին սկզբում մասնակցում էին մօտ 20 հոգի, բայց յետոյ այդ թիւը 35-ից անցաւ։

Նախագահութեան համար խնդրվեց Ա. Քալանթարին, իսկ քարտուղար ընտրվեց Ս. Եսայեան։

Նախագահը օրահարցը յիշեցնելուց յետոյ, երկու խօսքով բնորոշելով Իզմիրլեանին իբրև հայ ժողովրդական իղձերի արտայայտիչ անձնաւորութիւն, նկատում է, որ կովկասահայ մամուլն է եղել միշտ, որ արծարծել է զանազան կարևոր խնդիրներ, ունեցող հանրային նշանակութիւն և որ այժմ էլ նա ողջունելով ազգի ընտրեալին՝ կարող է յայտնել նրան և իր ընդհանուր փափագները։

Սօլովեան յայտնում է, որ հայ գրականագէտները շատ են խօսել հերթական և կարևոր խնդիրների մասին—դպրոցական և ամուսնալուծական. Կաթողիկոսի ուշադրութիւնը այդ երկու կարևոր խնդիրների վրա պէտք է դարձնեն հայ գրականագէտների կողմից նրան շնորհաւորողները։

Վ. Փափազեան ուզում է իմանալ ամենից առաջ՝ թէ արժէ և պէտք է արդեօք պատգամաւորութիւն ուղարկել և արդեօք ամբողջ հայ մամուլի կողմից, թէ՞ սոսկ գրականագէտների կողմից։

Հ. Տէր-Աստուածատրեան նկատում է, որ Իզմիրլեանը գրական անձն է, և նրան պէտք է ողջունել իբրև գրագէտի։

Գասպարեան, Ցարո, Գալաչեան կողմնակից են ողջունելուն։

Նախագահը ասում է, որ հարցը պէտք է բաժանել։ Մամուլի ներկայացուցիչներն իրանք կողջունեն առանձին-առանձին, ինչպէս իրանք յարմար կը գտնեն։ Այսօր կարելի է ընդունել, որ ժողովվել են միայն հայ գրականագէտները, որոնց կողմից կը լինի ողջոյնը։

Ս. Եսայեան.—Ինչպէս յայտնի է, կաթողիկոսական ընդունելութեան խնդրի յարուցման հետ հրաւէրներ ուղարկվեցին բոլոր ազգային հաստատութիւններին և ընկերութիւններին, որոնք և ուղարկել են իրանց ներկայացուցիչները կարգադրիչ մասնաժողովի համար։ Հայ մամուլն էլ իր կողմից ուղարկեց 3 ներկայացուցիչներ։ Գուցէ կ. մասնաժողովի կողմից ողջունող խմբի մէջ լինի նոյնպէս գրական անձն։ Սակայն հայ գրականագէտները իրանց կողմից ասելու են ողջոյնի խօսքեր. դա պէտք է լինի ծանրակշիռ մի խօսք մի քանի կարևոր և էական խնդիրների առիթով, որոնց վերաբերութեամբ անշուշտ պէտք է նախօրօք ընդհանուր համաձայնութեան գալ։

Մ. Ջմշկեան առաջարկում է ընդունելութեանը շքեղ կերպարանք տալու համար բաժանել գրականագէտներին առանձին և մամուլին առանձին։

Ա. Արասխանեան կարծում է, որ Կաթողիկոսին ողջունելու դէպքում բնաւ ծրագրային խնդիրներ չը պէտք է արծարծել։ Ամեն մի դասակարգ պարտաւորութիւն է զգում իր կողմից ողջունել։ Քանի կայ կաթողիկոսութիւնը՝ չողջունելու մասին խօսք լինել չէ կարող։ Բայց պէտք է միայն ողջունել և ծրագրային հարց չը յարուցանել։

Ա. Աթանասեան նախ կողմնակից չէ, որ ողջոյնը անվի մի խումբ գրականագէտների կողմից, որովհետև բոլորն են հրաւիրված եղել։ Ինչ վերաբերում է ողջունելու ձևին, շեշտում է, որ հարկաւոր է որոշ ցանկութիւններ, իղձեր արտայայտել կաթողիկոսին։ Երբ արհեստաւորը ողջունում է, նա սպասելիք չունի կաթողիկոսից, մինչդեռ հայ գրականագէտը ներկայանալու է որոշ պահանջով, ցանկութիւնով մի քանի կարևոր խնդիրների նկատմամբ, որոնց վերաբերութեամբ, ինչպէս ասվեց, պէտք է վաղօրօք համաձայնութիւն կայանալ։ Այլպէս ողջոյնը միտք չունի։

Փափազեան.—Ճիշդ է, որ եթէ գնալու ենք, չը պէտք է միայն ողջունել, բայց ծրագրային խնդիրներով ուղերձ չը պէտք է ներկայացնենք։

Նա կրկին պնդում է, որ չէ կարելի ողջոյնը անել բոլոր հայ գրականագէտների կողմից։ Շատ-շատ՝ կարելի է ասել, որ հայ գրականութեան մօտ անձինք եկել են որոշ ցանկութիւններով և այլն։

Սօլովեան յայտնում է, որ անկասկած ուզողները կը գնան շնորհաւորելու՝ անուանելով թէկուզ ազգային գրականագէտների կողմից։ Ողջոյնը, ի հարկէ, որոշ բանով է լինելու, հենց այդ նկատառումով ինքը առաջարկեց այն երկու խնդիրները, որոնց շուրջը բոլորը առանց ուղղութեան խտրութեան կը միանան։

Դ. Աղայեան.—Եթէ որոշվում է գնալ, հարկաւոր է գնալ առանց ծրագրի։ Այն բոլոր խնդիրները, որոնց մասին մենք ուզում ենք յիշեցնել կաթողիկոսին, նրան շատ լաւ յայտնի են, մենք ընտրել ենք նրան հենց այդ անհրաժեշտ խնդիրները իրականացնելու համար։ Մնում է միայն գնալ ողջունել և յայտնել, որ ձեր բոլոր լաւ ձեռնարկութիւններին մենք, հայ գրականագէտներս, պատրաստ ենք լիովին աջակցել, օգնել։ Մեր ողջոյնով միւսների հետ մենք կը բարձրացնենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հեղինակութիւնը։

Գալաչեան ասում է, որ չը պէտք է զատել գրականագէտներին մամուլի գործիչներից։ Ամեն մի գրականագէտ իր գործունէութիւնը սկսել է ժուռնալիստական ասպարէզում։ Կաթողիկոսին մենք ողջունելու ենք իբրև գործիչ և արտայայտելու ենք որոշ իղձեր, օրինակ դպրոցական խնդրի վերաբերեալ։

Նախագահը ձևակերպում է խօսվածները և յայտնում է, որ իղձերը պէտք է կրեն ընդհանուր նշանակութիւն, արտայայտելով ցանկութիւն, որ Էջմիածինը ժողովրդական ներկայացուցիչների և գործունեայ ուսումնական միաբանութեան հետ կարող լինի մշակել այն բոլոր հարցերը, որոնք դրված են ասպարէզի վրա։ Խնդիրն այն է, որ Էջմիածինը նման չէ, օրինակ, Վենետիկի և Վիէննայի միաբանութիւններին, որոնք սկիզբ են դնում շատ կարևոր գործերի, օրինակ՝ գրական աշխատանքի։ Մեր բոլոր կարևոր խնդիրները (վիճակագրական, դպրոցական, կալուածական և այլն) քանիցս ծեծվել են հայ մամուլում և քաջ յայտնի են գրականագէտներին։ Այդ խնդիրներից մի երկուսի մասին կարելի էր յիշատակել՝ մանաւանդ գրականութեանը մօտիկ հարցեր։

Խնդիրը պարզված է համարվում, որոշվում է գնալ։ Այժմ հարկաւոր է որոշել թէ ինչ պէտք է ասել։

Արասխանեան առարկելով նախագահին, որ Էջմիածինն էլ տուել է թէև թւով շատ քիչ գրական անձնաւորութիւններ, պաշտպանում է իր նախկին ասածները Կաթողիկոսին ողջունելու և յարգանքի խօսքեր արտայայտելու իմաստով, առանց որևէ ցանկութեան, իղձի։

Աթանասեան շեշտում է այն հանգամանքը, որ Կաթողիկոսին պէտք է հասկացնել ժողովրդական կարիքների մասին. յայտնել, որ նա պէտք է գործէ ժողովրդի հետ։

Հ. Առաքելեան ասում է.—Անշուշտ հայ գրականագէտները պէտք է ողջունեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին և մատուցանեն իրանց յարգանքի ու մեծարանքի հաւատիքը։ Բայց հայ գրականագէտները և մամուլը պէտք է միևնոյն ժամանակ ընդհանուր ձևով մի րէալ, կոնկրէտ իղձ արտայայտեն, թէ ինչ են սպասում Կաթողիկոսից։ Ես ամենայարմար իղձն համարում եմ այն, որ ողջոյնի հետ վստահութիւն արտայայտվի, թէ Կաթողիկոսը միշտ կը վայելէ հայ գրական աշխարհի և մամուլի աջակցութիւնը, երբ նա կը ձեռնարկի իրագործելու այն ցանկութիւնները, որ հայ ժողովուրդը ի դէմս իր թեմական պատգամաւորների արտայայտեց Էջմիածնում կաթողիկոսական ընտրութիւնների ժամանակ։ Այդ ցանկութիւնները ձևակերպվում են Ղարաբաղի թեմական ժողովի արձանագրութեան և «Արարատի» մէջ։

Այսպիսով շարունակվում է տաք վիճաբանութիւն այն հարցի մասին, թէ պէ՞տք է միայն ողջունել և յարգանքի խօսք յայտնել—ինչպէս պաշտպանում են պ. պ. Դ. Աղայեան, Արասխանեան—թէ՞ բացի դրանից պէտք է որոշ իղձեր, ցանկութիւններ կցել այդ խօսքերին։

Վիճաբանութիւնների ժամանակ ասվում է, որ պէտք է ներկայացնել ուղերձ գրաւոր կերպով և ստորագրված։ Ոմանք՝ Աւետիսեան Մ., Եսայեան միջին ճանապարհ են ուզում որոնել Արասխանեանի և Աղայեանի առաջարկութիւնների միջև և նոր բանաձևներ են խմբագրում, սակայն գրական կէտի վրա ժողովականները չեն յանգում։

Աղայեան, Արասխանեան նկատում են, որ դէմ են համազգային ժողովի խօսքերին միմիայն պատշաճաւորութեան տեսակէտից և որոշ դիտումներով։ Սոսկ պէտք է յարգանքի և ողջոյնի խօսք ասել։

Միւսները՝ Փափազեան, Գիւտ ա. ք. Աղանեան, Աթանասեան, Լալայեան և այլն եռանդով պաշտպանում են Առաքելեանի առաջարկութիւնը։

Նախագահն առաջարկում է ընտրել մի մասնաժողով, որ ձևակերպէ, խմբագրէ դիմումի խօսքերը։

Վերջ ի վերջոյ Նախագահը քուէարկութեան է դնում Արասխանեանի ասածը, բայց չէ անցնում։ Քուէարկվում է նաև Առաքելեանի առաջարկութիւնը, որով 10 հոգի կողմնակից են ներկայանում, 10 հոգի—հակառակ։ Այս առաջարկութիւնն էլ չէ անցնում։ Կային ձեռնպահ մնացողներ։

Կրկին շարունակվում են ընդդիմախօսութիւնները։ Բայց և այնպէս գրական որոշում չէ ընդունվում։ Զանազան հոսանքների, ուղղութեան տէր մարդիկ լինելով ժողովականները, անհնար եղաւ համաձայնութեան գալ ողջոյնի վերաբերութեամբ, որ դա լինի նաև որոշ ցանկութիւններով, իղձերով Հ. Առաքելեանի առաջարկութեան համաձայն։

Ամենավերջը նկատվում է, որ թող մասնաժողով ընտրվի, որը կը մշակէ մի դիմում և ով որ կուզենայ կը ստորագրէ այդ դիմումի տակ։ Ընտրվեցին պ.պ. Դ. Աղայեանի, Հ. Առաքելեանի, Ա. Քալանթարի, Ա. Արասխանեանի, Տ. Նազարեանի անունները։

Ինչպէս լսում ենք, ժողովի շարունակութիւնը կը լինի կիրակի, ամսիս 8-ին, գիշերը։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Թիոնէթ, 20 մայիսի

Թիոնէթի գաւառի Ներքին-Ալվան գիւղում, որտեղ ապրում են բացառապէս վրացի-թուշեր, ապրիլ ամսի 19-ին բացվեց ջուլհակութեան ժամանակաւոր արհեստանոց Կովկ. Տնայնագործական Կոմիտէի ինստրուկտոր պ. Բեզպալիի ղեկավարութեամբ։

Ժամանակաւոր արհեստանոցի բացումը նպատակ ունէր միայն ցոյց տալու ժողովրդին տնայնագործական այդ ճիւղի նոր, աւելի կատարելագործված տորքերի և հների մէջ եղած տարբերութիւնը և, մասամբ էլ, հող պատրաստելու ապագայի համար։

Ժողովրդի հոծ բազմութիւն էր հաւաքվել արհեստանոցում։ Պ. Բեզպալին տորքերը սարքելուց յետոյ մանրամասնաբար բացատրում էր ժողովրդին նրանց բոլոր մասերը։ Տեսնելով տորքերի վրա գործված կտորների նմուշները, ժողովուրդը գոհ մնաց. նոյնիսկ լսվում էին զարմանքի բացականչութիւններ։ Արհեստանոց մտնելու ցանկութիւն յայտնող կանանց թիւը չափազանց մեծ էր. հարկ եղաւ սահմանափակել 11-ով։ Ընդունվողների թւումն էր և գիւղական վարժուհին, որը և թարգմանի դեր էր կատարում։

Անցնելով միւս աշխատանքներին, նրանք ցոյց տուին նոյն ըմբռնողականութիւնը։

Սովորող կանանց թւում կային և վերին-ալվանցիք, որոնք խօսում են բացի վրացերէնից և կիստիների լեզւով. նրանց խօսակցութեան լեզուն իրանց մէջ վերջինն է։ Ներքին և Վերին-Ալվան գիւղերի հեռաւորութիւնը 4—5 վերստ է։

Կանանց մէջ կային այնպիսիները, որոնք 1 ժամում $1^{1}/_{2}$ արշ. գործում էին մի շաբաթ անցնելուց յետոյ, իսկ վերջերում աւելի շատ։

21 օրվայ ընթացքում այդ արհեստանոցում գործվեց 5 կտոր. 2 կտ. սարպինկա, 3 կտոր բրդի շալեր. 1-ը դրանցից տեղական շալ. թելի կէսը ոլորած աջ, կէսը ձախ. 1-ն էլ դիագօնալ։

Նրանք իւրացրին այն բոլորը, ինչ որ ցոյց տրվեց։

Գիւղը, որի սեփականութիւնն է կազմում արդէն 2 տօրք, մտադիր է սեպտ. բանալ մշտական արհեստանոց և խնդրել Կովկ. Տնայն. կոմ. ուղարկել ինստրուկտօր կամ վարպետուհի՝ այդ գործը հիմնականօրէն սովորեցնելու համար։ Վերին-ալվանցիք նոյնպէս մտադիր են բանալու։

Մի քանի խօսք ևս թուշինների նիստ ու կացի մասին։

Հող չափազանց քիչ ունեն նրանք. վարում են ցորեն, գարի և սիմինդր։ Հաց շատ քչերն են թխում. նրանք ուտում են քումելի։ Բովում են ցորենը, գարին և սիմինդրը, աղում են և խառնելով իրար՝ ջրի հետ շաղախում են և ուտում։

Մեծ մասամբ պարապում են ոչխարապահութեամբ և բաւականին հարուստ ժողովուրդ են համարվում։

Գիւղում խրճիթներ չը կան, փոքրիկ միյարկանի տնակներ, 2—3 սենեակից բաղկացած. վերին աստիճանի մաքուր, թաւշի պէս կանաչով ծածկված բակեր և գեղեցիկ ու հարուստ բնութիւն։ Երկու գիւղն էլ չեն նմանում վրացական և հայկական գիւղերին, ուրտեղ կեղտն է թագաւորում։ Հասարակութիւնը նոյնպէս մաքուր է հագնվում։ Կանայք բացառապէս սև են հագնում, նոյն իսկ բոլոր օրիորդները։

Նրանք ունեն առանձնայատուկ հագուստ, որը շատ գեղեցիկ է։ Տիկինները, սև շալի տակից, գլխին դրած ունեն փոքրիկ չիխտի, օրիորդները՝ առանց դրան։ Թուշ տղամարդկանց մէջ կան բարձրագոյն և միջնակարգ կրթութեամբ անձնաւորութիւններ, որոնք արտաքուստ չեն տարբերվում միւս գիւղացիներից։ Համարեա թէ բոլոր տղամարդիկ խօսում են ռուսերէն և թուրքերէն. իսկ կանայք միմիայն վրացերէն են խօսում, կարդում գրում են, որովհետև երկու գիւղումն էլ աղջիկներին դպրոց տալու սովորութիւն չունեն։

Բայց պէտք է ասել, որ բոլորը բնածին ինտելիգենտութիւն ունեն ու հիւրասէր են։

Մոռացայ վերևում յիշել, որ ժամ. արհեստ. ցուցմանը նպաստողները Ախմետ գիւղի (Թիօնէթի գաւառ) պրիստաւ Ա. Ֆ. Մաբուրելի և Թիօնէթում ծառայող հարկային տեսուչ Լևոն Կորգանեանցն են եղել։

Ս. Եկ.

—

Ղալաչա, 25 մայիսի

Ամսիս 24-ին հանգուցեալ Դաւթեանի լիազօրներ գնդապետ Ալ. Դ. Սուրէնեանցը և Ա. Աթանասեանը գիտեցին Ղալաչա և Կողբ գիւղերի մէջ գտնված հողերը նոր շինվելիք գիւղատնտեսական դպրոցի համար։ Աթանասեանը այգիների մօտով անցնելիս մեզ համար բաւականին հետաքրքրական նորութիւններ պատմեց ծառերի հիւանդութիւնների մասին։ Հիւրերը լաւ տպաւորութիւն թողին ամենքի վրա։

Մնում է մեզ՝ որքան կարելի է կարճ ժամանակում ժողով կազմել և լուրջ կերպով մտածել այդպիսի մի կարևոր հարցի մասին։ Այդ պարտականութիւնը ընկնում է ինտելիգենտ անձանց վրա։ Գ. Երալեանը նուիրել է 30 դես. ընտիր հող։ Մանրամասնութիւնը յետոյ։ Միլքիսեդէկ Ք.

—

Օշական, 27 մայիսի

Ներկայ 1909 թ. ապրիլի մէկից բացվեց տեղումս Ջուլհականոց Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան կարգադրութեամբ մի ամիս ժամանակով։

Աշակերտուհիներ ընդունվեցին մի ամսվայ ընթացքում մինչև 25 հոգի, սակայն երբ մայիսի 1-ից գործարանի ծախսը յանձնվում էր Օշականի միքանի անյայտների, մի 5 հոգի հրաժարվեցին, որովհետև սեփական միջոցներով պէտք է սովորեցնէին իրանց զաւակներին։

Այժմ գործարանում մնում են սովորողներ յամենայն դէպս 20 հոգի։

Մենք օշականցիներս սկզբում անտարբեր աչքով էինք նայում Ջուլհականոցի ապագայ զարգացման գործին։ Կամաց կամաց մեր յոյսերը մեծանում են։ Արշակ Մակարեանը այսօր գալով գիւղ յայտնեց մեզ մի ուրախալի լուր, որը հաճութեամբ արձանագրում եմ։

Յիշեալ պարոնը առիթ է ունեցել Երևանում ծանօթանալու վաճառական Գ. Խանզադեանցին ջուլհակութեան զանազան գործուածքների հետ, որոնք պատրաստվել են Համամլուի. Դշլաղի, Մեծ-Ղարաքիլիսայի, Օշականի և Վաղարշապատի արհեստանոցներում։ Խանզադեանը, այդ կտորները տեսնելով, եկել է նպաստաւոր եզրակացութեան։ Վաճառական Խանզադեանը քննադատելով գործուածքները գնահատել է նմուշների արժէքը և նշանակութիւնը, Մակարեանի հետ պայմանաւորվել, որ յիշեալ կտորներից գործեն մի քանի տեսակները և յանձնեն իր սեփական խանութում վաճառելու համար։ Խանզադեանը խոստացել է իր միջոցներով օգնել գործարանին և իբրև կանխավճար զանազան գոյնի թելեր գնել Մոսկվայից և ուղարկել Օշականի գործարանը։

Գովելի է Խանզադեանի վերաբերմունքը դէպի գիւղական նոր գործը։

Իսկ ինչ վերաբերում է Ջուլհականոցի աշակերտուհիների պարապմունքին, առաջ է գնում կանոնաւոր կերպով։ Ամեն մի հետաքրքրվող և գործարան այցելող կը տեսնէ աշակերտուհիներին բոլորին զբաղված. իբրև ժրաջան մեղուներ՝ մէկը տօրքի վրա նստած գործում է կտորը, մի երկրորդը խաչափայտի խճճված թելերն է ուղղում, մի երրորդը հինարանի մօտ հէնք է պատրաստում, չորրորդը գործված պատրաստի կտորը խնամքով դարսում է պահարանում, վերջապէս ամեն մէկը ունի իր գործը։

Գիւղացի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մեզ հասած տեղեկութիւնների համաձայն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մոսկվայի հայերի հիւրընկալութիւնը կը վայելէ 3 օր, այնուհետև նա Նոր-Նախիջևանցիների խնդրանօք կը մնայ մի օր Նոր-Նախիջևանում։ Ճանապարհին նա կանգնի հանքային ջրերով առանց մնալու, իսկ Բագւում մտադրութիւն ունի մնալ մի կամ երկու օր։ Կաթողիկոսը Թիֆլիսում կը լինի ամենաուշը յունիսի 14-ի առաւօտեան, երբ կընդունվի կարգադրիչ մասնաժողովի կազմած մարշրուտով, որը այս օրերս կը հրատարակվի մամուլում։

◆ Իտալիայի երկրաշարժից վնասվածների օգտին կոմսուհի Ե. Ա. Վօրոնցօվա-Դաշկօվայի նախագահութեամբ գործող յանձնաժողովը դարձեալ ստացաւ 1233 ր. 88 կ., որով նախկին ստացվածների հետ անում է ընդամենը 30,741 ր. 28 կ.։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան գանձարկղը այսուհետև բաց է լինելու առ. ժամը 12 $^{1}/_{2}$-ից մինչև ցեր. ժամը 2-ը։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրել է ոստիկանական պաշտօնեաներին լուրջ հսկողութիւն ունենալ շուկաներում ծախվող մթերքների վրա, որ նրանք փչացած չը լինեն։

◆ Թիֆլիսում հրատարակվող «Գործ» թերթը ամսիս 2-ից լոյս է տեսնում ծաւալը փոքրացրած։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային սուր վարակիչ հիւանդանոցներում յունիսի 1-ին պառկած էին 9 հիւանդ տիֆով հիւանդացած և 16 հիւանդ քութէշով։

◆ Վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութիւնը Բագուից ստացել է 600 րուբլի ընկերութեան օգտին։ Այս գումարը գոյացել է անցեալ ձմեռ կազմած ներկայացումից։

◆ «Зак.»-ում կարդում ենք. «Մայիսի 27-ին Քութայիսի գաւ. Բակիսուբանի գիւղում տեղի ունեցաւ մի զազրելի սպանութիւն։ Ցերեկվայ ժամը 3-ին գիւղացի Իսիդոր Սալաձէն մտաւ իր եղբայր Ալէքսէյի բնակարանը։ Տանը ոչ ոք չը կար, բացի 3 հաս 3—5 տարեկան երեխաներից։ Երեխաների ծնողները գնացել էին մի տեղ։ Իսիդորը նկատեց անկիւնում կացին և, կտրելով երեք երեխաների պարանոցները, դուրս վազեց, կամենալով փախչել, բայց կալանաւորվեց Րիօն կայարանում։ Դժբաղդը վազում էր և աղաղակում. «Ես սպանեցի եղբօրս զաւակներին, ես սպանեցի երեխաներին, վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ»։ Նրա աչքերը պէծին էին տալիս. երևում էր։ որ նա արդէն խելագարվել էր»։

◆ Հայոց Դրամատիքական Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը նշանակված է վաղը երեկոյեան կ. Հ. Բ. Ընկերութեան շինութեան դահլիճում։

◆ Ներսիսեան դպրոցի նոր շինութեան մակարդակը ընդունվել է հոգաբարձական մարմնից։ Շուտով կը սկսվի շինութիւնը։

◆ Սօֆիա Գրիգորեան անունով մի տիկին զրկվում է թշուառ դրութեան մէջ, որի մասին թոյլտուութիւն ունի ժողովարարութիւն անելու Թիֆլիսի նահանգապետից։ Տիկինը զաւակների տէր է և հիւանդ. ապրում է Красногорская, д. Манвеляна, № 12։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունիսի 2-ին, երեկ. ժամը 7-ին, Գրաֆսկայա փողոցի անկիւնում յանկարծամահ եղաւ մի անյայտ մարդ՝ 45 տարեկան։

◆ Յունիսի 2-ին, գիշեր. ժամը 11-ին, Սուրբ-Կարապետի ձորի մէջ գտել են սրդնախեցի Գէօրգի Կալբաքաշվիլու դիակը։ Պարզվել է, որ սպանվածը ընկեր է եղել մի աւազակախմբի։ Կասկածով ձերբակալված են Մկրտիչ Գաբրիէլեանը և Խաչ. Խեմչեանը։

◆ Յունիսի 3-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 11-ին Բաքինսկայա փողոցում և Վօրօնցօվի անկիւնում մի սայլապան կամեցաւ իր սայլի անիւը յետ քաշել հեռագրասիւնից, որին կպել էր, բայց գլուխը մնաց սիւնի և անիւի մէջտեղը։ Այդ միջոցին վրա հասաւ սազանդար Պետրոս Զաքարեանը, յետ քաշեց անիւը և ազատեց սայլապանին մահից։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՋՈՒՐ ԵՆ ՁԵՐ ՈՂԲԵՐԸ

Թիֆլիս 3 յունիսի

Միայն հաւանական ենթադրութիւնը, թէ Յովհաննեան-Մարիամեան դպրոցի առաջիկայ հոգաբարձական ընտրութիւնը կարող է աննպաստ լինել թայֆայական շահերի համար և այդ դպրոցը կարող է ազատվել մի քանի ամսից յետոյ տխրահռչակ վոհմակի ձեռքերից, կարող է փրկվել բարոյական, նիւթական և մտաւոր այն շահագործումից և քայքայումից, որին նա ենթարկվել է վերջին մի քանի տարին, այն օրից, երբ նա ընկաւ թայֆայական գծում և անարգ շահասէրների ձեռքը—միայն այդ հաւանական ենթադրութիւնը, կրկնում եմ, խելագարութեան աստիճանին է հասցրել թայֆայականներին և «Գործի» մէջ բուն դրած հայկական սև-հարիւրեակայիններին։

Եւ ահա նոր արշաւանք, նոր լաց ու կոծ, նոր կոկորդիլոսեան արցունք, նոր հայհոյանքներ, նոր գոռում-գոչումներ դաւաճանութեան, մատնութեան մասին։

Մատնիչ, դաւաճան են Թիֆլիսի երեք եկեղեցիների—Վանքի, Մողնու և Բեթղեհէմի—ծխական ժողովուրդները, որովհետև, ո՜վ սարսափ, նրանք համարձակվել են այս անգամ ընտրել այնպիսի պատուիրակներ, որոնք այլ հայեացքի, այլ ուղղութեան մարդիկ են և ոչ թայֆայական։

Եւ, ի հարկէ, թայֆայականներին հասած բոլոր այդ դժբաղդութիւնների և ձախորդութիւնների միակ պատճառը, միակ հեղինակը ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ Հ. Առաքելեանը։ Նա և ապօրէն նախագահել է Մողնու ժողովին, նա և խարդախութիւններ կատարել, նա և պակասացրել է Ստեփան Լիսիցեանի ստացած քուէները, նա և աւելացրել է Ալ. Վարդապետեանի և իր ստացած քուէները, նա և զրկել է շատ թայֆայականներին ձայն տալու իրաւունքից և ժողովին մասնակցելուց և նրա նախագահութեամբ կայացած ծխական ընդհանուր ժողովը ունեցել է մի այլանդակ պատկեր։ Եւ «Գործը» ուղղակի ճաքում է բարկութիւնից. այս ինչպէս է, որ Մողնու ծխականները ուղղակի հանգիստ, հանդարտ, անխռով նստած են, չեն յուզվում, կուրծք չեն պատառում, չեն բողոքում, սոսկալի աղէտի առաջը (թայֆականների սևանալու) չեն առնում։ Ախր չէ՞ որ դա ազգային սոսկալի դաւաճանութիւն է, դա ազգային մատնութիւն է։ Մի՞թէ թայֆայականները նրա համար այնքան աշխատեցին, քրտինք-արիւն թափեցին, այնքան եռանդ գործ դրին Լևոն Սարգսեանին, նրա խումբը և դպրոցի բարերար Ալ. Անանեանին դպրոցից հեռացնելու համար, որպէսզի այսօր, միայն 4 տարուց յետոյ, նրանց այդ մեծ զոհերով, արիւն-քրտինքով ձեռք բերած ջանքերը ջուրը թափվեն, որպէսզի դարձեալ Յովհաննեան դպրոցի հոգաբարձական աթոռների վրա գան բազմեն ոչ-թայֆայականներ և Անանեան տոհմի ներկայացուցիչները։

Դա անտանելի է, դա խելագարվելու չափ յուսահատական է։ Ախր այնտեղ, ուր գործում են հայկական սև-հարիւրեակները բռունցքի ոյժով, աղմուկով և խարդախութիւններով, այնտեղ ի՞նչ գործ ունեն «մշակականները» և մանաւանդ Սև-Սանդրօն։

Ոչ, ոչ, ապերախտ է, շատ ապերախտ հայ ժողովուրդը. նա պարզ տեսնում է, որ թայֆայականների յոյսերը յօդս են ցնդվում, որ աւազի վրա կառուցած նրանց շինութիւնը փլվում է այնպէս, որ իրանց թայֆայականներին տակովը պէտք է անի, և այդ ապերախտ ժողովուրդը մատը մատին չէ խփում փրկելու նրանց։

Ցոյց տալու համար, թէ որքան լկտենի կերպով աղաւաղված, յեղաշրջված են փաստերը, իրողութիւնները, թէ որպիսի խարդախութիւններ, կեղծիքներ կատարեցին թայֆայականները մայիսի 31-ին կայացած Մողնու ծխական ժողովում, փաստեր, որոնց ականատես էին ծխականները, ես պէտք է աւելի մանրամասն նկարագրեմ այդ ժողովը, քանի որ գործականները ստիպում են ինձ այդ անել։

Tu l'as voulu, George Dandin!

(Դու ինքդ այդ կամեցար, Ժորժ Դանդէն)։

Մայիսի 31-ին Մողնու եկեղեցում կայացած ծխական ընդհանուր ժողովը, մասնակցութեամբ 74 ծխականների, ընտրեց ինձ միաձայն նախագահ։ Բոլոր ներկայ ծխականները, անշուշտ, կը վկայեն, որ ոչ ոք և ոչ մի անձն չը բողոքեց իմ ընտրութեան դէմ, չը բողոքեցին նոյնիսկ նրանք, որոնք այսօր «Գործի» մէջ եւել ստութիւններ են շարում։

Սկզբում քննվում էր երեցփոխի ընտրութեան հարցը։ Երբ վերջացաւ այդ հարցը՝ ժամը մօտ մէկ և կէսին, 74 ծխականներից մնացել էին միայն 59 հոգի։ Մինչ այդ ես նկատեցի, որ մի քանի անձինք, որոնք ստորագրվել են ցուցակում, Մողնու ծխական չեն. ստուգելով նրանց անունը ծխական ցուցակի հետ, տեսայ, որ նրանց անունը չը կայ այդ ցուցակի մէջ, այլ, պարզապէս, նրանց փողոցից բերել տալով, կամեցել են խարդախութեամբ մասնակցել տալ ժողովին՝ շատ ձայներ ստանալու նպատակով։ Չը նայելով որ ես, իբրև նախագահ, իմ նախագահական իրաւունքով կարող էի թոյլ չը տալ այդ ոչ-ծխականներին մասնակցել ժողովին, բայց ես առաջարկեցի հարցը ընդհանուր ժողովին, և սա, հիմնվելով առաջնորդի տուած հրահանգի վրա, թէ ծխական ժողովներին մասնակցելու իրաւունք ունեն միայն ծխականները, այն ևս 2 տարուց ի վեր ծխական եղողները, որոշվեց թոյլ չը տալ մասնակցել այնպիսի անձանց, որոնց անունը մտցված չէ ծխականների ընդհանուր ցուցակի մէջ։ Այդ հիման վրա ես մերժեցի Քալաշեան, Սիմօնեան և Ամիրաղեան անունով պարոններին՝ ընդունել նրանցից թերթիկներ և թոյլ տալ մասնակցել ժողովին, որովհետև նրանց անունը չը կայ ծխական ցուցակի մէջ։ Միթէ այլ կերպ վարվել կարող էի։ Եւ այդ իմ մերժումը կամ իրագործումը ընդհանուր ժողովի վճռի այնքան ակներև էր և օրինաւոր, որ ոչ ոք ժողովում, նոյն իսկ թայֆայականները, չը բողոքեցին։

Ուրեմն ես ոչ ոքի ապօրինաբար չեմ զրկել ձայնի իրաւունքից։

Իբրև ասսիստենտներ՝ հաշւելու քուէները, բացի քարտուղար պ. Զ. Կաճկաճեանից, հրաւիրվեցին պ. պ. Ռուբէն Մելիք-Ադամեան և Կ. Օրբելեան։ Սկզբում, երբ սկսեցի թերթիկները կարդալ, ընդունված սովորութեան համեմատ, թերթիկները պատռեցի 5—6 հատ. բայց յետոյ մտածելով, թէ երբեմն ինչ տեսակ մարդկանց հետ գործ ունենք, ես այլ ևս չը պատռեցի, այլ յետ էի դնում և նոյնիսկ պատռված 5—6 թերթիկներն ևս յետ դրեցի, որպէսզի հարկաւոր դէպքում կարելի լինի ստուգութիւն կատարել։ Այստեղ պէտք է ասեմ, որ թերթիկների մէջ կային գրված մի քանիսը Սահակ Լիսիցեան, մի քանիսը՝ Ստեփան Լիսիցեան, իսկ մեծ մասը՝ Ս. Լիսիցեան, բայց հաշւողները այս վերջինն ևս հաշւում էին Ստեփան Լիսիցեանի քուէների վրա, մինչ, ըստ խիստ արդարութեան, դա չը պէտք է լինէր, քանի որ Ս. կարող էր վերաբերել և Սահակին, բայց ես, իբրև նախագահ, ոչ մի առարկութիւն չարեցի այդ բանի դէմ, կամենալով բոլորովին կոռեկտ պահել ինձ իմ հակառակորդներիս վերաբերմամբ, որոնք նոյնպէս ինձ նախագահ էին ընտրել։

Երբ վերջացաւ, յայտնվեց, որ երեք արձանագրողներն ևս ոչ մի տարաձայնութիւն չունեն երեք կանդիդատների ստացած քուէների վերաբերմամբ, այն է Սարգիս Մելքումեանի, Նիկողայոս Կաճկաճեանի և իմ (Հ. Առաքելեանի) մասին. երեք արձանագրողների հաշիւների համաձայն առաջինը ստացել էր 44, երկրորդը 31 և երրորդը (ես) 30 ձայն։

Հետևաբար, ժողովը միաձայն ընդունեց, որ այդ երեքն ևս ընտրված են։

Սակայն երկու կանդիդատների (Ալ. Վարդապետեանի և Ստեփան Լիսիցեանի) մասին արձանագրողների հաշիւը տարբեր էր։

Ալ. Վարդապետեանը, ըստ հաշւի Ռ. Մելիք-Ադամեանի, ստացել էր 31 ձայն, ըստ հաշւի Լ. Օրբէլեանի—29 ձայն, իսկ ըստ հաշւի Զ. Կաճկաճեանի—28 ձայն։ Ստեփան Լիսիցեանը ստացել էր 28, 29 և 29 ձայն։

Ահա սրանց վերաբերմամբ ծագեց վէճ՝ ում համարել ընտրված։ Ես, կամենալով տեղիք չը տալ ոչ մի վէճի, զանց առնելով նոյնիսկ այն հանգամանքը, որ Ս. Լիսիցեան կարող էր և Սահակ Լ. լինել, առաջարկեցի ընդունել, որ երկուսն ևս, այն է Ալ. Վարդապետեանը և Ստեփան Լիսիցեանը, ստացել են 29 ձայն և վիճակ ձգել նրանց մէջ։ Սակայն իմ այս կոռեկտ առաջարկը չընդունվեց հակառակորդների կողմից։ Նրանք պահանջեցին վերստուգել թերթիկները այդ երկուսի վերաբերմամբ։ Ես սկզբում չէի համաձայնում, վարանում էի, որովհետև գիտէի, որ Ստեփան Լիսիցեան մի քանի ձայներ ստացել է Սահակ Լիսիցեանինը, բայց երբ պնդեցին, համաձայնեցի։ Հակառակորդները իրանց կողմից ընտրեցին պ. Նիկ. Կաճկաճեանին՝ ինձ հետ միասին նորից կարդալ թերթիկները. իրանք իրանց ձեռքով կպցրին 5—6 պատռված թերթիկները և, ամբողջացնելով, տուին ինձ։ Մենք սկսեցինք կարդալ։ Ստուգութիւնից յետոյ յայտնվեց, որ պ. Ալ. Վարդապետեան ստացել է 31 ձայն, իսկ պ. Ստեփան Լիսիցեան՝ 26 ձայն։

Այլևս խնդիրը այնքան պարզ էր, որ ես յայտարարեցի ընտրված պ. Ալ. Վարդապետեանին և փակեցի ժողովը, պարապմունքները վերջացած լինելու համար։ Երբ ժողովականների մեծ մասը ցրվեց, ես ևս, թողնելով կարդացված թերթիկները սեղանի վրա, մեկնեցի։

Մեր մեկնելուց յետոյ մի քանիսը, թւով 9—10 հոգի, մնալով, որպէս թէ նոր ստուգութիւն են կատարում և, ի հարկէ, քանի որ ստուգողները միայն իրանք էին, դուրս է գալիս, որ իբր ես ստացած եմ եղել միայն 27 քուէ...։ Լաւ է, որ չեն յայտնել, թէ ես ստացել եմ միայն 7 քուէ։

Խարդախութիւնը, կեղծիքը այնքան ակներև է, որ, ի հարկէ, գործականներին ուրիշ ելք չէր մնում, քան ուրիշներին մեղադրել խարդախութեան մէջ։

Նրանց խարդախութիւնը ժողովի սկզբում՝ ոչ ծխականների ձայներով օգտվել՝ չաջողվեց, շնորհիւ իմ հսկողութեան. մնում էր կատարել խարդախութիւն ժողովը փակվելուց յետոյ, տանստանի, այդ էլ չը քաշվեցին կատարել։

Ես չեմ ցաւում ամենևին, քանի որ գործականների խարդախութիւններին, կեղծիքներին ամեն օր, ամեն քայլ ականատես եմ, բայց կը ցանկայի այդպիսի թայֆայական խայտառակութիւնների մէջ չը տեսնել պ. պ. Ստեփան Լիսիցեանի և Նիկ. Կաճկաճեանի պէս անձանց անունները։

Հ. Առաքելեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՕՑԻԱԼԻԶՄԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ *)

Ինչպէս անցեալ յօդուածում ասվեց, Էդուարդ Բերնշտէյնը խուսափում է շօշափել սպառազինութիւնները սահմանափակելու խնդիրը։

Մինչդեռ, ընդհակառակը, ռեվիզիօնիզմի մի այլ յայտնի թէօրետիկ, Մաուրէնբրեխերը, որը շատ խնդիրներում յարում է Լէյտներին, ուղղակի ասում է, որ գերմանական սօցիալ-դեմօկրատները կարող են խօսել սպառազինութիւնները կանգնեցնելու մասին այն ժամանակ միայն, երբ Անգլիայի ու Գերմանիայի ոյժերը իրար հետ հաւասարված կը լինեն։

Այդ դեռ բաւական չէ, Մաուրէնբրեխերը Լէյտներից յետոյ հանդէս է գալիս պնդելու նաև այն, որ սօցիալ-դեմօկրատները արտաքին քաղաքականութեան մէջ աւանդութիւններ չունեն և որ ժամանակն է արդէն անցնել «դեկլամացիայից՝ քաղաքականութեան»։

Մինչև այժմ, ինչպէս յայտնի է, սօցիալ-դեմօկրատները բաւականանում էին միայն նրանով, որ արտաքին քաղաքականութեան հարցերում ևս հակառակ էին դուրս գալիս իրանց կառավարութեան։

Այդպիսով ստեղծվում էր մի շատ յիմար դրութիւն, որի ամենացայտուն օրինակը եղաւ մարօկկեան միջադէպի ժամանակ։ Գերմանական սօցիալիստները բողոքեցին Բիւլօվի գործողութիւնների դէմ և դրանով, ի հարկէ, արդարացրին Դէլկասսէին, իսկ ֆրանսիական սօցիալիստները, Ժօրէսի ղեկավարութեամբ, պահանջեցին Դէլկասսէի հրաժարականը, ապա ուրեմն և պաշտպանեցին Բիւլօվի քաղաքականութիւնը։

Սակայն բերենք մի ուրիշ օրինակ. աւստրօ-սերբիական վէճի ժամանակ գերմանական սօցիալ-դեմօկրատները բացառապէս դրդված դէպի իրանց կառավարութիւնը ունեցած թշնամութիւնից, խախտեցին այն դիրքը, որի վրա ամրացել էին իրանց աւստրիական ընկերները։

Մաուրէնբրեխերը պահանջում է, որպէսզի պաշտպանողական պատերազմում սօցիալ-դեմօկրատները չը բաժանվեն ազգի միացեալ խմբերից։

Սակայն ինչպէս հասկանալ պաշտպանողական պատերազմը, քանի որ նա շատ առաձգական հասկացողութիւն ունի։ Դրան իբրև ապացոյց կարող է ծառայել հէնց իր Մաուրէնբրեխերի հետևեալ ասածները. «Անգլիացիների ուղղակի կամ անուղղակի (?) յարձակման դէպքում՝ Գերմանիայի ամբողջ բանուոր դասակարգը պէտք է լինի միացեալ ազգի կողմը»։

Եւ ահա մի անորոշութիւնից հետևում է մի ուրիշը. «պաշտպանողական պատերազմը» դեռ ևս չը պարզած ինչ բան է, խօսում է «անուղղակի յարձակման» մասին, որը նոյնպէս առաձգական իմաստ ունի և կարօտ է ճշգրիտ պարզաբանութեան։

Նոյն «Սօց.-Մօն.» թերթում զետեղած իր «Ուսանելի է» յօդուածում Լէյտները երևան է հանում այն շարժառիթները, որոնք հասցրել են նրան նացիօնալիստական քարոզների։ Նրանք շատ հետաքրքրական են և բնորոշ։

Վերջին տասնամեակում կամ, աւելի ուղիղ կը լինի ասել, վերջին հնգամեակում Գերմանիայի դրութիւնը արմատականապէս փոխվեց։ Բիսմարկի օրով կայսրութիւնը անկասկած ունէր հէգեմօնիա եւրօպական գործերում։ 80-ական և 90-ական թւականներից այդ հէգեմօնիան սկսում է պակասել։

Գերմանիայի դրութիւնը մանաւանդ վտանգաւոր դարձաւ անգլօ-ֆրանս-ռուսական համաձայնութիւնից յետոյ. անգլիական ջինգօիզմը և ռուսական համասլաւօնականութիւնը սպառնում են մինչև անգամ Գերմանիայի իրա գոյութեանը։

Լէյտները բաւականին օրիգինալ հասկացողութիւն ունի համասլաւօնականութեան մասին։ Նրա ասելով, գերմանակերութեան պոռթկումը երեկվայ յեղափոխականներին դարձրեց պատերազմի դրդիչներ և հարկադրեց Ստրուվէին, Միլիւկօվին, Հեսսենին վերսկսել Իգնատիէվի աշխատանքը։

«Այն ժամանակ,—գրում է Լէյտները,— երբ դահիճները շաբաթէ շաբաթ հարիւրաւոր մարդկանց կախաղանի են հանում, պետական պաշտօնեաները վրէժից դրդված ցոյց են տալիս յեղափոխական քաջագործութիւնները որպէս սովորական քրէական ոճիրներ, Վարշավայում միջնաբերդը չէ ցամաքում նահատակների արիւնից, սլաւօնական բոլոր ցեղերը, և ամենաարմատականները ամենից առաջ, շտապում են Պետերբուրգ փառաբանելու Ռուսաստանը իբրև ազատարարի, չեխական սլովենական, սերբիական դեմօկրատները ծունկ են չոքում Ստօլիպինի առջև և եղբայրաբար սեղմում են Դումայի աջակողմեան պարագլուխների ձեռքը, իսկ լեհերի պարագլուխը երկար և հլու կերպով սպասում է ողորմած խօսքի»։

Այդ բոլորը տեսնելուց յետոյ,—հարցնում է Լէյտները,—կարելի է արտաքին քաղաքա-

*) Տես «Մշակ» № 113.

կանութիւնը սօցիալ-դեմօկրատների կողմից ընդունվել որպէս երկրորդական բան։

Ուստի նա պահանջում է հիմնական փոփոխութիւն մտցնել կուսակցութեան ծրագրի մէջ այն իմաստով, որ արտաքին քաղաքականութիւնը սօցիալ-դեմօկրատիայի համար այլ ևս չը ծառայի միայն իբրև ագիտացիայի միջոց, այլ դառնայ իրագործելու անհրաժեշտ կարևոր մի գործ։

Լէյտների այդ յօդուածների շնորհիւ յարուցված աղմուկը գերմանական մամուլի մէջ շարունակվում է դեռ։ Շարունակվում է նոյնը առաւել ևս սաստիկ չափերով սօցիալ-դեմօկրատական շարքերում։

Թէ ինչով կը վերջանայ դա, ինչ հետևանք կունենայ այդ մեծ կուսակցութեան համար Լէյտների յարուցած առաջարկը, որը, ընդունվելու դէպքում, յեղաշրջելու է սօցիալ-դեմօկրատիայի ոչ միայն ծրագրային որոշ մասը, այլև նրա ամենաէական արժէքը՝ համերաշխութեան ոգին, ինտերնացիօնալը, առայժմ դժուար է բան ասել։ Մի բան պարզ է, որ եթէ նա ընդունելութիւն գտնի, այն ժամանակ՝ «պրօլէտարներ բոլոր երկիրների, միացէք» մարտակոչի փոխարէն իրապէս հանդէս կը գան ազգերի ամենաիրաւազուրկ ու տառապող մասը՝ պրօլէտարները իրար դէմ՝ իբրև թշնամի երկու բանակներ կռիւ մղելու սրով ու հրով։

[illegible]

Աշխատակից

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱԴԱՂԻՑ

[illegible]

ծանօթութիւն ունենայ յիշեալների կամ նրանց ծառաների հետ, որ կարողանայ անփորձ անցնել։ Մի խօսքով՝ կամուրջը և պարսից մաքսատունը իր մաքսապետով ծառայում են միայն Ալմուրադ խանին։ Կովկասից եկող պարսիկները Խուդաֆերինի մաքսատանը կողոպտվում են այդ խաների կողմից։ Հայրենիք վերադառնալիս՝ զանազան պատրուակներով թալանվում են։ Պատահել են մի քանի անգամ և այսպիսի դէպքեր։ Խոստանում են խաները մշակներին սաղ-սալամաթ հասցնել իրանց շրջանի մինչև այս-ինչ տեղը, որտեղից այն կողմն էլ վտանգ չը կայ, այն պայմանով, որ իւրաքանչիւր մշակ կանխիկ տայ 5 թուման (10 րուբլի)։ Թշուառները տալիս են և, իբր թէ ապահովված, աներկիւղ, ճանապարհվում են խանի հաւատարիմ ծառաների հովանաւորութեամբ։ Խիտ անտառում նոյն խանի մի առանձին խումբ ծառաներ յանկարծ յարձակվում են դժբաղդ մշակների վրայ, կեղծ հրացանաձգութիւն սկսում ուղեկից թիկնապահների հետ, և վերջիններս փախչում են. իսկ մշակները այնքան նեղութեամբ վաստակած փողից, հագուստից և ճոթ-կտորից, որ տանում էին տոկոսաբեր պարտքերը վճարելու և իրանց տան մերկ անդամներին ծածկելու, զրկվում են և արտասուք ու անէծք թափելով վիրաւորված, երբեմն սպանված ընկերներին վերցրած՝ գնում են տուն։ Ո՞ր դատաւորին գանգատվեն խեղճերը, քանի որ իշխանութիւն չը կայ։

Հայրենիք վերադարձող կամ այստեղից Կովկաս գնացող հայ մշակները, որ այժմ քիչ է պատահում, ծածուկ են անցնում սահմանը իրանց ծանօթ թուրքերի միջոցով, որոնք բարեկամութեամբ են կողոպտում անցորդներին, այսինքն, բացի ընծաներից, որ ստանում են «աշնա» հայից, գիշերները իրանց տներում էլ խուրջինը թեթևացնում են, և առաւօտը անցորդը թէև հասկանում է «աշնայի» «բարեբարութիւնը», բայց յարմար է համարում միայն շնորհակալութիւն յայտնել հիւրասիրութեան և օգնութեան համար։

Շատերը «խան» տիտղոսը լսելով կը կարծեն թէ բոլորը Ղարադաղի, Երևանի, Շամախու խաների պէս ազնիւ ու հարուստ մարդիկ են։ Որպէսզի չերկարեցնենք Ղարադաղի խաների նիստ ու կացի և մարդավարութեան մասին խօսքը, առաջ բերենք հետևեալը։ Երկու ամսաչափ սրանից առաջ՝ չորս երիտասարդ խաներ—Իսկենդար խանի որդիՄուստաֆա խանը, Ջաֆար Կուլի խանի որդիք՝ Ալի խանը և Աղալար խանը և Իբրահիմ խանի որդի մաշադի Հասան խանը—պ. պ. Թումանեանց պատկանեալ Ամբադիւլ գիւղի մօտով անցնելիս պատահում են երկու հայ երեխաների ուլանակներով գիւղը փայտ բերելիս։ Խլում են «մեծապատիւ խաները» կենդանիներին, փայտը թափում և քշում։ Երեխաները վազելով մտնում են գիւղին և հարայ են տալիս. գիւղացիք հրացաններով ընկնում են խաների ետևից, որոնք, տեսնելով որ մօտենում են հետապնդողները, թողնում են ուլանակներին և միայն երկու չուան են կարողանում տանել։ Անցեալ շաբաթ միևնոյն խաները իրանց ծառաներով ՝էլի ընկնում են քարագլխեցի հայերի վրայ, խլում են երկու ուլանակներ և քշում. հայերը գիւղից հասնում են, քանի անգամ հրացաններ են արձակում, բայց աւազակները նիժա գիւղի անկիւնում դիրք են բռնում և գնդակներ արձակում հայերին, իսկ վերջիններս չեն նայում ու հրացանաձգութեամբ դիրքից հանում են յափշտակիչներին ու նրանց ետևից երկու երիտասարդ հայեր՝ Ալէքսան և Դադաշ մտնում են նոյն գիւղը և պահանջում ուլանակները։ Խաները կարճ ու երկար վիճելուց յետոյ վերադարձնում են կենդանիները, բայց խենջալով վիրաւորելով ուսից Ալէքսանին՝ բերդանկա հրացանը առնում են ձեռնից և յայտնում նրան, որ երբ 30 թուման կը բերէ, այդ դէպքում կը ստանայ հրացանը, որովհետև նրանք հայերի հետ կռուելիս այդ գումարի փամփուշտ են արձակել։

Երկու օր սրանից առաջ էլի միևնոյն խաների մարդկանցից 8 մարդ գիշերը գալիս են Ամբադիւլ գիւղը գողութեան. միայն գիւղի անկիւնում մի տան սրահից կարողացել են մի քանի մանր-մունր բաներ, օր. կացին, չուան, պղնձի թաս և այլն, տանել և, որպէսզի դատարկ չը վերադառնան իրանց խաների մօտ, գիւղից մօտիկ թաքնվել են և երբ տաւարը երեխաներ տանում են արշալոյսին դէպի արօտատեղ, 8 հատ եզներ ջոկում են, չորսը քշում են վռազ, իսկ միւս չորսը բռնում են երեխաներին, որ չը գնան գիւղը իմաց տալու։ Երեխաներից մեծագոյնը, Ռուստամը ազատվում է, վազում դէպի գիւղ, որին, չը կարողանալով բռնել, գնդակով ոտից վիրաւորում են, բայց և այնպէս նա հասնում է և յայտնում. իսկ միւս երկուսին, որոնք նոյնպէս աշխատում են ազատվել, ծեծում են, բայց, լսելով օգնութեան շտապող հայերի ձայնը, թողնում, փախչում են։ Հայերը հասնում են գողերին նրանց վրանների մօտ, որտեղից օգնութեան են դուրս գալիս իրանք զինված խաները և սկսում հրացանաձգութիւն հայերի հետ, բայց և այնպէս աջողվում է յետ խլել եզներից 6-ին։

Այսպիսի մարդիկ են Ղարադաղի խաները։

Բահիմ խանը, որ ռուսաց զօրքը Թաւրիզ գալուց յետոյ եկած է Ահար, քանի օր առաջ նամակներ է ուղարկել Մամմադխանլու բոլոր խաներին (Մամմադխանլուն բնակված է Խուդաֆերինից սկսած դէպի վերև մինչև Էյլասբեանդլու, Բարթազի առաջը), որոնցից խնդրում է գնալ Ահար միանալ, միասին կռուել թշնամու հետ, որ ինքը կը միջնորդէ շահի մօտ նրանց ներել, քանի որ մերժել էին Էյն-ուդ-Դովլէին՝ գնալ նրա մօտ օգնութեան և այլն, բայց այս խաները մերժեցին այդ առաջարկութիւնը։ Լուր է պտտում, որ Ատրպատականի ժողովրդի և ռուսահպատակ վաճառականների կրած վնասները պահանջվում են Բահիմ խանից։

Ողան գիւղում բնակվող, Խանակեահից փախած Առաքել քահանան իր հայերի վերաբերեալ արած չարագործութիւնների դեռ մի տասներորդականը կարդալով «Գործ» լրագրի № 59-ում՝ կատաղել է և չէ իմանում հայերից քանիսի վրայ թափէ թոյնը. խստացրել է դաւաճանութիւնը։ Ալի խանի մօտ յիշեալ յօդուածը թարգմանում է, որքան կարելի է՝ խանի համար վիրաւորական խօսքերով, որ աւելի գրգռէ նրան հայերի դէմ, որոնք իբրև թէ մարդ են ուղարկել Թիֆլիս խմբագրատունը և տպել տուել խանի ու տէրտէրի համար խայտառակիչ յօդուածը։ Գրողի նպատակն է իր յօդուածով ամաչեցնել, չարիքը ուղղել, իսկ մեր արժանապատիւ քահանան աւելի սաստկացնում է յուզդայութիւնը։

Ռուսաց զօրքի Թաւրիզ գալու լուրը խաղաղ ժողովրդին ուրախացրել է. իսկ յափշտակիչները, կարծես, փոխվել են, էլ այն գայլերը չեն։

Արտերը սար գիւղերում բաւարար են, իսկ Արաքսի ափերում երաշտից լաւ չեն։ Ցածրավայրերում ցորենի հունձն է։

Ա.. Մ.-Շահնազարեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

2 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Պետերբուրգ-Մէսսինա» հանգանակիչ յանձնաժողովի նախագահ տ. Խոմեակովան իտալական թագուհուց ստացաւ հետևեալ հեռագիրը.

«Ռուս դեսպանատունը յանձնեց ինձ ձեր յանձնաժողովի ատորագրութեան վերջին հետևանքները։ Ես անկեղծօրէն կամենում եմ ամենասրտագին շնորհակալութիւն յայտնել ձեզ այն գեղեցիկ գործի համար, որ այնպէս գթութեամբ ձեր յանձնաժողովը կատարեց, ոգևորված լինելով պզգակցական համակրութեամբ, որի պանծալի և պզգացված արտայայտութիւնը իտալացիների սրտերը լցրին մշտական երախտագիտութեամբ դէպի ձեր հայրենակիցները։ Հեղինէ»։

Վերջին ժամանակներս լրագիրներում լուրեր երևացին, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը վճռել է նոր համալսարանական կանօնադրութիւն մտցնել Հիմնական Օրէնքների 87-րդ յօդուածի կարգով։ Տեղեկատու բիւրօն լիազօրված է յայտնել, որ այդ լուրերը հիմքից զուրկ են։ Կայսերական համալսարանների կանօնադրութեան նախագիծը կը քննեն օրէնսդրական հաստատութիւնները սահմանված կարգով։

Վախճանվեց Պետերբուրգի համալսարանի պրօֆէսօր՝ հին պատմութեան դասախօս Ֆէօդօր Սօկօլօվը։

Ցերեկով Տրօյիցկայա կամուրջի վրայ էլեքտրաքարշի վագօնը ընդհարվեց առջևից գնացած վագօնին։ 10 մարդ վիրաւորվեցին։

Օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացան 15, մեռան 4 հոգի։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Մասնաժողով կազմվեց ստորջրեայ «Կամբոլ» նաւակի խորտակումից զոհված նաւաստիների ընտանիքների օգտին ժողովարարութիւն սկսելու։ Շքեղ հանդէսով, զինւորական պատիւներով թաղեցին սպանվածներին։

ՏԱՄԲՕՎ։ Տուլինօվկա գիւղում 130 տներից 2/3 մասը այրվեց։ Մօտ 700 հրկիզեալներ մնացին առանց ապրուստի։

ՕԴԵՍՍԱ։ Զէմստվային ժողովը որոշեց այս տարի բանալ 11 նոր դպրոց։

ՍԼԱՎԵԱՆՍԿ։ Եամպօլա գիւղում յափշտակել են 3000 րուբլի արքունի գինու պահեստից։

ՎԻԵՆՆԱ։ «Վինէր-Ցայտունգը» ողջունելով «Россія»-ի յօդուածը, յոյս է յայտնում, որ Ռուսաստանը, չը խզելով իր յարաբերութիւնները Անգլիայի և Ֆրանսիայի հետ, կը բարելաւէ իր յարաբերութիւնները դէպի Գերմանիան։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Նորդ. Ալգ. Ցայտունգը» հաւանութիւն է տալիս «Россія»-ի յօդուածին։

ԴԱՆՑԻԳ։ Կայսերական նաւատորմը դուրս եկաւ ծովը երեկ. ժամը 8 և 30 րօպէին։

ՊԱՐԻԶ։ Պատգամաւորների պալատը ձեռք զարկեց վերաքննելու մաքսային տարիֆը։

ՎԻԵՆՆԱ։ Պատգամաւորների պալատը հերթական ընդունեց կալինի առաջարկութիւնը՝ ըէյխսրատգին յանձնել Բօսնիայի և Հերցեգօվինայի սահմանադրութեան նախագիծը։ Մինիստր-նախագահ Բինէրտը մատնանշեց, որ Բօսնիայում սահմանադրութիւն մտցնելը ըէյխսրատի իրաւասութիւնից դուրս է։ Այնուհետև պալատը եռնարկ եց 1909 թ. բիւջէի երկրորդ ընթերցման։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագի նիստերը վերջացվեցին։

Անգլիական հոգևորականութեան ներկայացուցիչները երէկ խորհրդակցեցին տեղիս հոգևորականութեան հետ։ Երկուստեք համաձայնեցին դիմել իրանց հայրենակիցներին և խնդրել չը մոռանալ արիւնակցական հայրենակցութեան ձայնը և ամուր պահել գերմանացիների և անգլիացիների միութիւնը։

ՑԷՏԻՆԷ։ Սկուպշչինայի արտակարգ նըստաշրջանը բացվեց։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ վեներական (սիֆիլիս), միզասեռական և մորթու ցաւերի։ Ընդունում է Կովկասի հանքային ջրերում։
Հասցէն՝ Կիսլօվօդսկ, հիւրանոց «Րօսսիա»։
(օ. մ.) 100—86

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(օ. մ.) 100—92

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՀԱՅ ՖԵԼԴՇԵՐ
(Ոչ պակաս 25 տարեկանից)
Պայմանների մասին դիմել՝ Сухумъ, Мерхеулъ—Д. С. Лакербаю.
508. 3—2

Մ ի ս ս ա ն ո ղ
պատրաստում է ցանկացողներին բոլոր դպրոցների համար։ Պատրաստ է գնալ և ամարանոց։
Հասցէն՝ Дворцовая, писчебумажный магазинъ Баджагова.
(օ. մ.) 514. 3—1

Յ. Դաղբաշեան
1. Լիակատար ռուս-հայ բառարան. գինը 8 ր., կազմած 9 ր. և աւելի, նայած կազմին։
2. Լիակատար հայ-ռուս բառարան։ Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարանիս բաժանորդների և գնողների համար 4 ր.։ Գրավաճառների մօտ բաժանորդ չը գրվել։
3. Գրպանի ռուս-հայ բառարան։ Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.։
4. Ռուսերէն այբբենարան։ Գինը 25 կ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, Темные Ряды, Хачатуру Теръ-Хачатряну, կամ հեղինակին՝ С.-Петербургъ, А. Дагбашяну. До востребованія.
(հ.) 511. 2—1

Լոյս տեսաւ
ՀԱՅՆԷԻ
«ԸՆՏԻՐ ՄՏՔԵՐ»
գիրքը. գերմ. թարգմ. Արշակ Եղիազարեան
ԳԻՆՆ Է 40 Կ.
Դիմել Թիֆլիս՝ Կենտրօնական, «Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներին։
(ե. հ. շ.) 470. 10—4

ՉԱՐՋՈՅԻ ԾԽ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ է Չարջույի հայ հասարակութեան և շրջակայ՝ Բուխարայի, Քերքիի, Թէրմեզի և Խիվայի հայ գաղութների համար, որ ունեն 150—175 ծուխ,
ՃԵՄԱՐԱՆԱՒԱՐՏ ԿԱՄ ԴՊՐՈՑԱՒԱՐՏ
Քահանայ կամ քահանայացու։
Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով՝ Чарджуй, Бахишу Айрапетянцу.
(հ. շ. ե.) 491. 6—3

Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան
Գուլպայագործութեան արհեստանոցում
պատուէրների ընդունելութիւնը շարունակվում է. կարելի է պատուիրել—գուլպայ, նոսկի, երեխայի զգեստ (ժերսէ), ֆուֆայկա, կանացի բլուզներ, լիֆչիկներ
515. և այլն։ Гановская № 17. 1—1

Մայիսի 25-ից, Բօրժօմում, բացված է
ՀԻՒՐԱՆՈՑ
„Գ Ր Է Ց Ի Ա“
հիմնովին վերանորոգված և փոփոխված ծրագրով, այնպէս որ իւրաքանչիւր յաճախորդ անձամբ պիտի համոզվի մեր հիւրանոցում տիրող մաքրութեան, բոլոր յարմարութիւնների, սենեակների և ուտելիքների էժանութեան մէջ։
Սեփական խոհանոց. եւրոպական և ասիական կերակուրների ընտիր տեսակներ մատչելի գներով։
Ցարգանոց՝ Ե ա. Ֆ օ լ ա դ օ վ
(և. հ. կ.) 471. 10—5

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՌԻԳԱՅՈՒՄ
1897 թ. 1888
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Սօլօլակսկայա փող., № 4.
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԱՆԹԱՓԱՆՑԻԿ ՎԵՐՆԱԶԳԵՍՏՆԵՐ
Արտասահմանեան նոր ձևի, պատրաստված անգլիական ամենալաւ կտորներից սկսած մինչև ամենաէժան կտորները.
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ՊԼԱՇՉՆԵՐ ՈՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ պարոնայք օֆիցերների համար.
ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐԵՂԷՆՆԵՐ զանազան կարիքների համար.
ՌԷԶԻՆԷ ՍՊՈՒՆԳՆԵՐ.
ՍԱՆՐԵՐ եղջերեայ ըէզինից
Համաշխարհային համբաւ ունեցող ամենալաւ
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
(№ 4) 25—17